

Krajsovszky Gábor¹

Áldozata nem volt hiábavaló

Megemlékező előadás Mindszenty Józsefről

Érd-Postástelep, Kármelhegyi Boldogasszony Templom
2016. április 10.

„Egy nemzet fölemelkedése mindig a mai napon kezdődik. A fásultakban is van parázs a hamu alatt, csak tűzre várnak. Isten így teremtett bennünket, embereket: az igaz és a jó meg a szép utáni vágyat nem lehet kioltani az ember szívében-lelkében.”

(Mindszenty József, Bécs, 1973. október 30.)

„Ha valamely intézmény vagy ország bizonyos elvekkel megállta a történelmi szerepét, akkor a későbbi időkben ehhez az alapelvhez kell hozzányúlni, hogy a nehézségekben megálljon és a további történelmi feladatát teljesítse.”

(Mindszenty József)

Bevezető

Ha egy történelmi személyiség alakját ellenségei négy évtizeden keresztül folyamatosan meghamisítják, amint azt Mindszenty József bíboros primás esetében tették, akkor a jelen nemzedéknek kötelessége megismerni vele kapcsolatban a vitathatatlan igazságot.

1945–48 között, az istentelen marxista uralom kegyetlen éve alatt állott a poszton Magyarország hercegprímása. A „Mindszenty Okmánytár”² három kötete lépésről-lépésre, korhű adatokkal, történelmi hűséggel tárja elénk az eseményeket és a primás magatartását. Dr. Vecsey József a 'Mindszenty harca' című kötet előszavában ezeket írja:

„Azt a harcot, amelyet Mindszenty hercegprímás a magyar katolicizmus élén a kommunizmussal vívott, a bolsevisták kényszerítették az Egyházra. Ez a küzdelem védekezés volt a mindjobban kommunista befolyás alá kerülő közhatalom vallásellenes intézkedései és a harcok istentelenség támadásai ellen.

A kommunista rendszer mindent elkövetett, hogy az Egyházat megfossza annak lehetőségétől, hogy híveivel szabadon érintkezzen és a vallásos eszményt háborítatlanul ápolhassa. Ennek érdekében nem riadt vissza a legdurvább törvénysértésektől sem.

Mindszenty bíboros, az ország első főpapja, ebben a harcban a magyar nép elhivatott vezetőjeként emelkedik mindenki fölé, aki az alapvető emberi szabadságjogok rendíthetetlen védelmezője. Egyaránt védelmébe veszi a népellenes és háborús bűnök vádjával fogvatartott tízezreket, az ősi otthonaikból kiűzött szlovákiai magyarokat és a kitelepítéssel büntetett

---

¹ A szerző releváns publikációi (vagy azok hivatkozásai, amelyen keresztül elektronikusan elérhetők) megtalálhatók a <http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/> honlapon, illetve ennek egyik belső oldalán, ahol név és téma szerint lehet keresni: <http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/friss.html>

² *Mindszenty Okmánytár I-III.* Sajtó alá rendezte: DR. VECSEY JÓZSEF. München, 1957.

hazai svábságot. Ő emeli fel egyedül tiltakozó szavát a magyar nemzettel szemben igazságtalan és egész Közép-Európa őszinte megbékélését lehetetlenné tevő párizsi békeszerződés ellen. Az erkölcstelen eszközökkel, nem egyszer kíméletlen terrorral vívott hatalmi harcok közepette a közéleti tisztaságot és felelősségtudatot sürgeti. Személyes érdeme, hogy a papság és a hívek félrevezetését célzó körmönfont kommunista propagandát a kellő időben szervezett ellenakciókkal hatástalanná tudta tenni. A katolikus szülők mozgósításával megmentette a hitvallásos iskolákat az államosítástól és a kötelező vallásoktatás továbbra is érvényben maradt. Kiváló szervezőképessége, fáradhatatlan buzgósa és egyéni varázsa folytán soha nem tapasztalt mértékben erősödött meg a katolikus öntudat és egyre inkább elmélyült a vallásos élet.

Mindezek a nyilvánvaló eredmények engesztelhetetlen gyűlöletet váltottak ki a marxisták táborában. Főleg azért gyűlöltek a hercegprímást, mivel vallásellenes célkitűzéseiket – elsősorban a Nyugat megtévesztésére – a törvényesség látszatával szerették volna elérni, de a hercegprímás lépten-nyomon leleplezte valódi szándékaikat és éles fénybe állította a kiáltó törvénytelenégeket. Világos volt, hogy amíg Mindszenty bíboros főpásztori székében marad, a marxisták minden erőfeszítése hiábavaló.

E felismerés után a világkommunizmus egy minden eddigit felülmúló rágalomhadjáratot indított a magyar hercegprímás ellen. (...)

Nekünk, magyaroknak igen gazdag a lelki örökségünk. Amióta Szent István és munkatársai, Szent Gellérttel az élükön, megnyitották nekünk az evangélium forrásait, ezer év óta a magyar szenteknek és példaadó egyéniségeknek hosszú sora mutatja számunkra a helyes utat. (...) Nekünk, mai magyaroknak Mindszenty József bíboros atyánk adatott. A mi feladatunk az, hogy tanulékony lélekkel megfigyeljük egyéniségét, példáját, megfontoljuk szavait és a magunk sajátos életkörülményeire alkalmazzuk útmutatásait. (...) ha komolyan törekszünk az ő nyomában járni, boldogabbak leszünk és megváltoztathatjuk a világ arculatát körülöttünk.”³ Így emlékezett Palágyi Natália nővér, a Szociális Testvérek Társasága szerzetesrend tagja Mindszenty bíboros követésre buzdító jellemére. Ti vagytok a föld sója – mondta Jézus. Mindszenty bíboros esetében ennek megvalósulása országot, egyetemes kereszténységet megmozgató tevékenységben mutatkozott meg.

Az alábbiakban Mindszenty-Pehm József főként közélettel kapcsolatos néhány tevékenységét és nyilatkozatát ismerhetjük meg, a hozzájuk fűzött további gondolatokkal és kapcsolódó dokumentumokkal.

Zalaegerszegi sajtótevékenység

„A szabadkőművesség ugyanaz szalonkabátban, mint a bolsevizmus mezítláb.”⁴ Ezt a mondatot Mindszenty József több alkalommal nyilvánosan is kijelentette. Jelen alfejezetben Mindszenty-Pehm József sajtótevékenységének egy részébe tekinthetünk bele, nevezetesen a magyarságot és kereszténységet az 1910-1920-as évek között teljességgel aláásni szándékozó,

³ Idézi: PALÁGYI Natália: *Hűségesen követte az Urat. Mindszenty bíboros életútja és példája*. Magyar Könyvnyomda, Ungarische Buchdruckerei, St. Gallen, 1976. 4. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár http://www.ppek.hu/konyvek/Palagyi_Natalia_Husegesen_kovette_az_Urat_1.doc

⁴ CSONKA Emil: *Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról*. München, 1974 (kézirat). 64.

a kommunizmussal egy töről fakadó liberális-szabadjóműves irányzat elleni védekező tevékenységébe.⁵

Vigyázzatok az újsággal! Mindszenty-Pehm József sajtóröpirata⁶

Az I. világháborút megelőző, az alatti, illetve azt követő években Mindszenty-Pehm József bátor hangú nyilatkozatokban emelt szót a magyarság és a kereszténység védelmében a belső szétzilálódást okozó sajtóirányzatok, valamint az azokat tápláló politikai irányvonalak ellen. Jelen fejezetben a Zalaegerszegen megjelent sajtóröpiratából (1919-1920) kerül kiemelésre néhány, általa súlyosan elítélt, a kereszténységet mélyen megvető és háttérbe szorító újságidézet, az akkori, keresztényellenes, nem-keresztény irányzatú sajtótermékekből. Mindszenty József jogos kritikáiban egy adott *szellemiség*-elleni állásfoglalásáról van szó. Ezekkel a nézetekkel, amelyek ellen Mindszenty József tiltakozik, ma ugyanúgy a legkisebb mértékben sem azonosulhat egy magát kereszténynek, vagy bármilyen vallásúnak mondott személy. Különben az ilyen ember – ugyancsak Mindszenty József későbbi szavaival élve – idegen bandák kötelékében silány szegődmény lesz. A sajtóröpiratról csupán néhány publikáció jelent meg⁷, viszont szövege teljes terjedelmében a megadott forrásokban hozzáférhető. A jelen összeállításban szereplő válogatott idézetek főként az akkori Pesti Hírlapból valók. A hozzájuk kapcsolódó kritika pedig mindennél többet mond. Mindszenty-Pehm József 1918 Karácsonyán elindítja saját lapját, a Zalamegyei Újságot. Erről a sajtóröpiratban a következők állnak: „Föltétlen keresztény, megalkuvást nem ismerő, igazáért sokat üldözött újság. A »Pesti Élet« a megfojtandók közé számítja.”⁸ A sajtó szerepéről szóban is közzétett nyilatkozataiból került válogatásra az alábbi idézetgyűjtemény.

„Elcsépelte mondás, de megdönthetetlen igazság: a sajtó nagyhatalom. (...) A sajtó irányítja a közvélemény néven ismert közfelfogást, közakaratot és közhangulatot.”⁹ „A legtöbb tanult embernek is egyetlen, de lemaradhatatlan szellemi élvezete (...) Elolvasása után (...) már a lapból és a lapról beszélnek az emberek és úgy beszélnek, ahogy az a lap beszélt nekik. (...) A hitetlen világ remegve emlegeti a szószék, a gyóntatószék hatalmát. De a pap szava nem ér messzebb a templom kapujánál, a falaknál. (...) A *Pesti Hírlap* naponként 70.000 prédikációban hirdeti az istentelenség és az erkölcstelenség evangéliumát. És csudáljuk a magyar közélet szomorú sivárságát, az intelligencia hitközönyét, a nép romlottságát, mikor ily óriási méretekben folyik a tévelyek elhintése. (...) Ne is csudáljuk aztán, hogy a keresztény gondolat néma, hogy a keresztény közvélemény merő nulla, amikor a szabadjóműves, radikalizmus és szociáldemokrácia kalózlöbögői alatt nagyra nőtt tábor

⁵ KRAJSOVSKY Gábor: Vixit et vivat Pannoniae sacrae – élt és éljen a szent Pannóniáért! Mindszenty-Pehm József zalaegerszegi sajtótevékenységének egy szakaszáról a kortárs nyilatkozatok, aktualitások tükrében. http://eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_51.pdf

⁶ PEHM JÓZSEF: *Vigyázzatok az újsággal! Sajtóröpirat*. Zalaegerszegi Sajtóbizottság (évmegjelölés nélkül) Berzsenyi Dániel Könyvtár Szombathely. PAKSY Zoltán: *Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13*. Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 129-163.

⁷ PAKSY Zoltán: *Zalaegerszeg társadalma és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13*. Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 53. TYEKVICSKA Árpád: „Ahogy régen, most is boldog voltam velük.” Mindszenty (Pehm) József és Zalaegerszeg. In: *Zala megye ezer éve 246-255*. Szerkesztő: Kostyál László Zalaegerszeg, 2001. 247.

⁸ Sajtóröpirat 32.

⁹ Sajtóröpirat 3.

folytatja a harcot a legszentebb alapok ellen: a keresztény hit és erkölcs, a társadalmi rend és a haza teljes felforgatására.”¹⁰ „A »magyar« sajtó fáradhatatlan annak hirdetésében, hogy hit és tudomány összeférhetetlen, a hit a butasággal jár karonfogva. »A hit, a vallás oly méreg, mint az alkohol: butít, gyilkol, aljasít.« Így mutogatja a sajtó zúzóját a *Szabadgondolat*. (...) Sok jó, sok közönyös szülő megrendült, mikor a hittant eltörölték, mikor helyébe a kommunista káté jött, amikor nem engedték Jézushoz menni a kisdedeket.”¹¹ 1911-ben a Pesti Hírlap nekiront a gimnáziumok hitvallásos szellemének: „Miniszteri rendelettel kellene – írja – betiltani a szépen hangzó, de erkölcsi romlást okozó (!) fakultatív vallási gyakorlatokat is.”¹² 1919-ben pedig ezt írja: „Ki a hittannal az iskolákból, mert a hittan nyilvánvaló hazugságokat önt a gyermekekbe. (...) Hogy felsikoltottak akkor az édesanyák, mint a betlehem-i anyák Heródes törére. És talán Heródes a törrel megint közel jár a beeresztett Pesti Hírlap és társai gúnyjában. (...) Tárcaiban, regényekben, szerkesztői üzenetekben tervezett hadjárat folyik a dogmák ellen. Nem volt keresztény tan, amelyen ne mulattak, ne szellemeskedtek volna. A gúny választóvizével öntötték le s tették nevetségessé a gondviselésben való hitet, az imát, a gyónást, a misét, a szentséget, a Mária-kultuszt – írja Kálvintéri* híres röpiratában. A Pesti Hírlap, Világ, Pesti Napló, Est, Nap, Friss Újság, Kis Újság, Népszava, Nyugat, Huszadik Század stb. szerint Jézus Krisztus, szentségek, Anyaszentegyház – mind hazugság. Éppen ezért a Fényes Samuk** és más újságírók szerint a keresztény egyházat igazán tüzzel-vassal ki kellene irtani a föld színéről. Mi a keresztény lapokban soha a Fényes Samuk vallásának kifigurázását nem olvastuk, de lám a keresztény földön, keresztény pénzen felhizlalt sajtó ki akarja irtani a kereszténységet.”¹³

„Ennek a sajtónak pusztára a neve és félig-meddig a nyelve magyar, de a lelke nem a mienk, az nemzetközi, hazátlan bitang lélek, amelynek a magyar földön semmi sem tetszik: csak a magyar pénz és a magyar kenyér. A múltunk, a történelmünk előtte utálat és gúny tárgya. (...) Nincs az a szenny, az a piszok, amivel a magyarságot befesteni ne igyekeztek volna. Ezért is volt olyan veszett külföldön a hírünk. Megcsinálta a saját sajtó. (...) Ez a sajtó volt az, amely hidat vert a magyarság ellenségeinek.”¹⁴

„Keseregtek véreim? Sírjon, sajogjon is a szív. Ki bűne tette? A sajtóé! Nem, nem a sajtó a főbűnös. Jupiterhez, a főistenhez panaszra mentek az erdő fái a fejsze ellen, hogy az mind kipusztítja őket. Jupiter csitítja őket: »Ne bántsátok a fejszét, ti adtátok a kártékony fejszébe a nyelet.« Ezt a szörnyeteget, amelyik megölte Magyarországot, mi hizlaltuk nagyra. Mi vagyunk a haza, a kereszténység gyilkosai, amikor házukba eresztettük, pénzeltük. (...) A kommunizmus nem véletlenül csöppent ide négy és fél hónapra: pompásan dolgozó pionírok készítették neki az utat négy és fél évtizeden át. A kommunizmus a magyartalan és kereszténytelen sajtó dús vetése. Az utca csöcseléke, a Lenin-fíúk a cinkotai gyilkosokat

---

¹⁰ Sajtóröpirat 4-5.

¹¹ Sajtóröpirat 6.

¹² Sajtóröpirat 6.

¹³ Sajtóröpirat 6. *Kálvintéri, azaz Bangha Béla (egyik álneve volt ez). **Fényes Samu ügyvéd, regény- és drámairó, filozófiai, szociológiai és jogi író, a liberális polgárság szószólója. In: PAKSY Zoltán: *Zalaegerszeg társadalmi és politikai élete 1919-1939. Zalaegerszegi füzetek 13.* Millecentenáriumi Közalapítvány Zalaegerszeg, 2011. 133-134.

¹⁴ Sajtóröpirat 10.

eszményítő sajtón nőttek fel. Az úri betyárokat is nevelte valami: a szabadkőmíves, liberális, Istent, felebarátot nem ismerő sajtó.”¹⁵

„Menekülök az amerikaiakhoz”¹⁶

Mindszenty bíboros 1956-ban, a szabadságharc leverésekor – *mivel akkor más ésszerű lehetőség nem volt kilátásban* – az Amerikai Egyesült Államok budapesti követségén talált menedéket, ezáltal is tartalékolva magát a magyar egyház és haza számára. Többször és többféle okból kifolyólag gondolt rá és tett komoly elhatározást arra vonatkozóan, hogy elhagyja az amerikai követség épületét. Erre végül is csak 1971. szeptember 28-án, az országból való kiutasításának kapcsán került sor.

Az amerikai követségre való menekülését a következőképpen írja le: „Az elkerülhetetlen lefogás és a Szovjetunióba hurcolás helyett így reméltem még tartalékolni magamat hazám és Egyházam további szolgálatára. Ezt a nagy célt emlegette a parlament kapujában hozzám csatlakozó rokonszenves katonatiszt is.”¹⁷ Két katonatiszt, Nagy Kálmán és Ács Tihamér volt ebben Mindszenty bíboros segítségére.

Nagy Kálmánt a Budapesti Katonai Bíróság 15 évre ítélte első fokon, nyolcra másodfokon, négy és fél évet le is töltött. Katonai rangjától megfosztották. Ács Tihamért a Nagy Kálmán elleni perben egy év börtönre ítélték, amit három évre felfüggesztettek, és lefokozták.¹⁸

Mindszenty bíboros két alkalommal különösen fontolóra vette, hogy kijön az amerikai követségről, számolva azzal, hogy újból a rendszer foglya lesz. Ha kint marad, semmilyen tevékenységet nem tudott volna tovább kifejtetni – és ahogyan írta is emlékirataiban, ezáltal tartalékolni tudta magát a magyar egyház és haza számára. *Így nem megalapozott az a kritika, hogy miért menekült oda, miért nem maradt a „hívei körében”*. Először 1959-ben, cserébe saját magát akarta felajánlani a lefogott és a legsúlyosabb (halálos) bírósági ítéletek előtt álló fiatal szabadságharcosokért, tehát akár *az életét is feláldozta volna!* Második alkalommal pedig 1967-ben az amerikai követség nagykövetségi rangra emelése indította ilyen elhatározásra. Az alábbiakban ennek a két esetnek a dokumentációiból olvashatunk részleteket.

Amikor Mindszenty bíboros az amerikai követségen hírt vette annak, hogy az újpesti szabadságharcos fiatalok a legsúlyosabb büntetésnek néznek elébe, cserébe értük át akarta

---

¹⁵ Sajtóröpirat 12.

¹⁶ MINDSZENTY József: *Emlékirataim*. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 442. (Alfejezet címe)

¹⁷ MINDSZENTY József: *Emlékirataim*. Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 443.

¹⁸ Hadtörténelmi Levéltár (HL) XI. 22. Nagy Kálmán és társa pere. Továbbá: ÁBTL 3. 1. 9. V–144889. Nagy Kálmán és társa. 014/B.II./1959 elsőfokú ítélet. Legfelső Bíróság Katonai Kollégiuma 026/1959 másodfokú ítélet. In: SZABÓ Csaba: Mindszenty József a budai várban, 1956. *Hűséggel az egyházhoz és a történelmi magyar hazához. Tanulmánykötet Mindszenty József pappá szentelésének 100., esztergomi érseki kinevezésének 70., valamint halálának 40. évfordulójára*. Hittel a Nemzetért Alapítvány, Budapest 2015. 219. Jelen tanulmány egy átdolgozott, bővített másodközlés. Első megjelenése: *Mindszenty József szabadon töltött napjai 1956-ban*. In OKVÁTH Imre: (szerk.): *ÁVH – Politika – 1956. Politikai helyzet és az állambiztonsági szervek Magyarországon, 1956*. Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára, Budapest, 2007. 223–234.

adni magát a kommunista hatóságoknak. Ő nem tudhatta azt, hogy ezeknek a fiataloknak az élete már hónapokkal azelőtt bevégeztetett.¹⁹

Mindszenty bíboros 1959. december 3-án közleményt bocsátott ki Herter amerikai külügyminiszter részére, amelynek tartalma a következő volt: „Mivel újpesti fiatalok is szerepelnek a névsorban, feltételezhető, hogy »bűnük« annyi, hogy segítséget nyújtottak Mindszenty bíborosnak. 1956. október 30-án, délután 17 órától 24 óráig több fegyveres szabadcsapat érkezett Felsőpeténybe, később Rétságára, közöttük újpestiek is. Ők későn érkeztek, mert a bíborost már elengedték az ÁVH öt őrző csapatai, amelyek egyik részlege átállt a fölkelők oldalára, mert – ahogy ők kifejezték – »illegálisan tartották őt őrizetben«. Ezért ártatlan embereket ítétek el, vagy várnak kivégzésre. Azért, hogy ezeknek az ártatlan fiataloknak ne kelljen miatta meghalni, a bíboros prímás felajánlja, hogy megadja magát helyettük, az ő szabadságukért és *salvus conductus*-ukért (szabad oltalom – KG) cserébe, amelyeknek azonban több biztosítékkal kell rendelkezniük, mint amelyet Nagy Imre miniszterelnöknek adtak. Ha a helyi rezsim nem tudja ezt garantálni, akkor garantálja az egyik nagyhatalom, amely illegálisan van jelen és ellenőrzi itt a hatalmat. Amennyiben komoly garanciákat adnak, a bíboros megadja magát a rezsimnek, és vállalja a fiatalokra kiszabott kivégzést.”²⁰

„Meditáció közben arra gondoltam, hogy hagyok hátra egy levelet, majd kimegyek és megadom magam a követség körüli ÁVO-s öröknek. Ők aztán majd megkínóznak, mint korábban tették. Ez is elmúlik majd, de sokkal nehezebben, mint odakint a szenzáció, amely ennek nyomán várható. De el kellett vetnem ezt az ötletet: ma nem szolgálnék vele magasabb érdeket, mint 1957-ben vagy 1958-ban tettem volna. Az erkölcsi törvény pedig megtiltja, hogy magasabb célok nélkül feladjuk életünket.”²¹

A második eset akkor történt, amikor is Agostino Casaroli 1967. szeptember 22-én közölte a római magyar nagykövettel, hogy értesüléseik szerint az új amerikai nagykövet²² október 15-18-a között elfoglalja budapesti állomáshelyét és a követség rangját nagykövetségi szintre emeli.²³ Mivel ez az illegitim kommunista rezsim Amerika által történő fokozottabb elismerését jelentette, Mindszenty bíboros tiltakozásul önként el akarta hagyni a nagykövetségi

---

¹⁹ Az újpesti „ellenforradalmárok” ügyében 1959. március 15-én és július 28-án hangzottak el az ítéletek, öt főt július 30-án, egyet-egyét augusztus 5-én és szeptember 23-án végeztek ki. In: SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *Szeizmográf a Szabadság téren – Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956-1971*. Hamvas Béla Kultúrkutató Intézet, Budapest 2010. 13, 77.

²⁰ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *Szeizmográf a Szabadság téren – Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956-1971*. Hamvas Béla Kultúrkutató Intézet, Budapest 2010. 76-77. SOMORJAI Ádám: *Mindszenty bíboros követségi levelei az Egyesült Államok Elnökeihez 1956–1971*. METEM, Budapest, 2011. 83-84.

²¹ A budapesti amerikai követségen tartózkodó Mindszenty bíboros levele az USA elnökéhez menedéke ügyében. 1959. november 13. In: SOMORJAI Ádám – ZINNER Tibor: (szerk.): *Majd' halálra ítélve: Dokumentumok Mindszenty József élettörténetéhez. (CD-melléklettel)*. Budapest, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, 2008. 861. SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *Szeizmográf a Szabadság téren – Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956-1971*. Hamvas Béla Kultúrkutató Intézet, Budapest 2010. 73.

²² Martin J. Hillenbrand budapesti nagykövetről van szó. SOMORJAI Ádám: *Sancta Sedes Apostolica et Cardinalis Ioseph Mindszenty, III/2. Documenta 1967-1971*. METEM, Budapest, 2012. 33.

²³ M. SZEBENI Géza: A Mindszenty-ügyek 2. (1949-1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 1-2. szám 2009. február http://mindszenty.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=141:m-szebeni-geza-a-mindszenty-uegyek-2&catid=28:tanulmanyok&Itemid=41

épületét és át akarta adni magát a magyar rendőrségnek, vállalva a börtönbe való visszatérést is. Tekintettel arra, hogy Mindszenty bíboros azt a véleményét közölte a Szentszékkal, hogy az amerikai-magyar viszony helyreállása után nem maradhat a jelenlegi helyén, számítani kellett arra, hogy Mindszenty bíboros a saját elhatározásából elhagyja az amerikai nagykövetség épületét.²⁴ Ez új helyzetet teremtett, amelynek mindenki számára kellemetlen következményeit el kívánták kerülni. Casaroli hozzáfűzte, hogy a pápa bízik abban, hogy Mindszenty bíboros Rómába jön, és meg tudja győzni őt arról, hogy tartsa magát a megállapodásban vállaltakhoz.

A jelentésről szóló vitában (ez alkalommal a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának titkársága is foglalkozott a kérdéssel) Kádár kijelentette, hogy a Politikai Bizottság által az előző ülésen elfogadott álláspont a helyes, nem kell változtatni. Szerinte az a lényeg, hogy „Mindszenty szűnjön meg esztergomi érsek lenni”. Ha megszűnik esztergomi érsek lenni, teljesen alárendelt kérdéssé válik, hogy hol van. Ennek alapján kell tárgyalni. A következő kérdés, hogy „Mindszenty innen úgy nem mehet el, hogy a Vatikán érte valamiféle garanciát ne vállaljon. Harmadik: ha úgy alakul a helyzet, hogy ezt nem sikerül rendezni, Mindszenty kijön az amerikai követségről az utcára, akkor mi Mindszentyt börtönbe nem csukjuk, hanem közigazgatási eljárás alá vonjuk.”²⁵

1967. december 13-án Mindszenty bíboros a Vatikánnal történő levelezéseket követően, valamint König bíboros látogatásának hatására az alábbiakat írta Washingtonba, az elnöknek: „Ezért hálásan elfogadom az Ön felajánlott, további kedves vendégszeretetét. Nincs más megoldás, mert már meghajoltam a Szentatya kérése előtt, hogy tartózkodjam a rendszernek történő kapitulációtól.”²⁶ Figyelemre méltó a Zágon József által írt levél azon részlete, amely Mindszenty bíboros döntésében fontos szerepet játszhatott: „a követségről és az országból való távozásnak – ha erre sor kerül – bele kellene illeszkednie Eminenciád eddigi vonalvezetésébe: nem önmagáért, nem politikai szempontból, hanem az egyház érdekében szenvedett, s ha most szabad földre lép, ezt sem egyéni, sem politikai, hanem vallási érdekből kívánja tenni.”²⁷

A tárgyalások szükségességéről

A Vatikán keleti politikájáról megjelent, kortanú által írt visszaemlékező könyv előszavában ez áll: „Ez az újfajta megoldás a Vatikán keleti politikája (...), bár szándékában egyenes volt, gyakorlati megvalósulásában már nem mondható mindig evangéliumi hűségűnek. (...) Jézus tanította: »az igazság megszabadít titeket« (Jn 8,32.) ezért nem félünk

²⁴ SOMORJAI Ádám: *Sancta Sedes Apostolica et Cardinalis Ioseph Mindszenty, III/2. Documenta 1967-1971.* METEM, Budapest, 2012. 17, 24.

²⁵ M. SZEBENI Géza: A Mindszenty-ügyek 2. (1949-1971) Magyar Szemle XVII. évfolyam 1-2. szám 2009. február http://mindszenty.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=141:m-szebeni-geza-a-mindszenty-uegyek-2&catid=28:tanulmányok&Itemid=41

²⁶ *Mindszenty bíboros követségi levelei az Egyesült Államok elnökeihez 1956-1971.* Edited by Ádám SOMORJAI. METEM Budapest 2011. 307; SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *Szeizmográf a Szabadság téren – Mindszenty bíboros levelezése az USA elnökeivel és külügyminisztereivel 1956-1971.* Hamvas Béla Kultúrkatató Intézet, Budapest 2010. 279-282.

²⁷ SOMORJAI Ádám: *Sancta Sedes Apostolica et Cardinalis Ioseph Mindszenty, III/2. Documenta 1967-1971.* METEM, Budapest, 2012. 80, 82.

még az egyház sebeit sem feltárni, mert ez is bizonyítja isteni eredetét, hogy emberi gyarlóság és bűn sem tudta tönkretenni. (...) Ez a könyv arról győz meg bennünket – nem vetve követ a tárgyalásos megoldásokra –, hogy a történelem a diplomáciai megoldás helyett az igazi kiállást, a mártíromságot igazolta. Azoknak a tanúknak kell hinnünk, akik üldöztetést, börtönt is viseltek Isten országáért.”²⁸ Tehát engedményekkel nem lehet elérni mindazt, ami az Ósegyházban a hitvallók és vértanúk véréből sarjadt: éppen ezért, *nem ez utóbbi a tévút, hanem ez az egyetlen igazolt útja* a kereszténység mindenkori létének és megerősödésének!

Mindszenty bíboros a következőképpen vélekedett a kommunista rezsimekkel való tárgyalások lehetőségéről: „*Elvileg nem vonom kétségbe ezeknek a kontaktusoknak sem szükségességét, sem hasznosságát. Maga a tény, hogy a kommunista államok elismerik a Szentszékkel illetékes tárgyalófélként, pozitíve esik latba. Maga a tudat, hogy a Szentszék figyeli a helyi egyház helyzetét, mérséklőleg hathat az elnyomókra, és serkentőleg a helyi egyházra. Ahhoz sem fér kétség, hogy a Szentszéknek kötelessége keresni minden alkalmat, hogy az elnyomott egyházak sorsát enyhítse. Ha tehát a következőkben kritikai elemzés alá veszem a Szentszék politikáját a kommunista országok felé, azt nem elvi szempontból teszem, hanem az elfogadott elveknek kevésbé megfelelő módon való alkalmazása miatt, mely nemcsak a várt eredményt nem éri el, hanem – indirekte – sokszor káros lehet az egyházra.*”²⁹

Az alábbiakban – a kérdéskörhöz kapcsolódóan – Fábián Károly³⁰ Adriányi Gábornak írt leveléből olvashatunk részleteket:

„Amit a cikkben ki kellene emelned, az a végzetes vatikáni keleti politika. Mindszenty ennek az áldozata. VI. Pál mindenáron kapcsolatot akar a kommunista rendszerekkel. Amikor egyszer feltette magának a kérdést: Mi a szándékunk Kínával? Azt válaszolta: Csak a kapcsolat. Semmi többet nem akarunk, csak a kapcsolatot. Eddig az volt az egyházban, hogy a pápák helytállásra buzdították az üldözötteket. Maguk pedig, ahol tehették, tiltakoztak az üldözések ellen. Valódi hivatásukat teljesítették. Confirma fratres tuos. VI. Pál a csak kapcsolat érdekében lemond az üldözöttek támogatásáról. Nem emeli fel a szavát érdekükben. 1964-ben, amikor a részleges megállapodást aláírták Budapesten, rá néhány hónapra, decemberben széleskörű házkutatások és letartóztatások voltak. Egy sereg pap került a rendőrség kezébe. Az egyik hírügynökséggel megbeszéltem: Ugrassuk ki a nyulat a bokorból. Tegyük közzé, hogy a Vatikán tiltakozott a lefogások ellen. A hír bejárta a világot. A Vatikán nyomban válaszolt, hogy nem tiltakozott. Ez kellett nekem. Láttam, hogy a kapcsolat fontosabb, mint az üldözöttek védelme. 1970-ben ugyanez történt. Papokat fogtak le és ítélték el – a Vatikán hallgatott.”³¹

---

²⁸ SZABÓ Ferenc SJ: *A Vatikán keleti politikája közléről – Az Ostpolitik színes és visszaja*. Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya – L'Harmattan Kiadó Budapest, 2012. 11-12. Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek ajánlása.

²⁹ ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 125-126. Ehhez lásd még: PRO MEMÓRIA – AZ APOSTOLI SZENTSZÉK ÉS A MAGYAR KOMMUNISTA RENDSZER KAPCSOLATAIRÓL.

³⁰ Fábián Károly erdélyi egyházmegyei pap, volt „germanikus”, a müncheni Szabad Európa Rádió egyházi tudósítója volt.

³¹ ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 203-210. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/AG_Mindszenty_116.html

Mindszenty bíboros helyzetértékelése az Ostpolitikról 1971 őszén

„Meg kell érteni, hogy mi a klerikalizmus ellen tűzzel, vassal, golyószórával és börtönnel is harcolunk, mert nálunk nem klerikális, tehát papi uralom van, hanem munkás-paraszt uralom.” „A klerikalizmus elleni harc egységes rendszert képez, amire megvannak a megfelelő eszközök, egészen a Belügyminisztériumig.” (1958. június 10. MSZMP PB ülés) „(...) mit akarunk mi az egyházzal, a katolikus egyházzal vagy a többivel. (...) most nem úgy lesz, hogy alkalmazkodnak és megmaradnak, hanem alkalmazkodnak és meg fognak szünni.” (1960. március 1. MSZMP PB ülés)³²

Mindszenty bíboros száműzetését követően Magyarországon megtörtént a rendszerhez lojális püspökök kinevezése, amely Mindszenty bíborost – a Pázmáneumban történt letelepedését követően – arra indította, hogy memorandumot fogalmazzon meg a vatikáni keleti politika hatásairól. A memorandum hordereje és mondanivalója miatt – elsőként Mészáros István szerzőségében – több helyen is teljes terjedelemben közlésre került.³³

1971. szeptember 28-án hagyta el Mindszenty bíboros a budapesti USA-követséget, s rövid római tartózkodás után 1971. október 23-tól a bécsi Pázmáneum lakója lett. Korábbi „félrabságában” is igen széleskörű tájékozottsággal rendelkezett a hazai politikai társadalmi helyzetről, a világpolitika eseményeiről éppen úgy, mint a magyar és az egyetemes egyház ügyeiről.

Küldött tájékoztató beszámolót és javaslatokat a Szentszéknek, mintegy tanácsadóként a Vatikán közép-európai ügyekkel foglalkozó szakemberei számára.

1971 folyamán a bíboros szoros kapcsolatba került Zágon Józseffel, aki győri egyházmegyei papként a második világháború után került vatikáni szolgálatba. 1971-ben az Elvándorlók és Turizmus Pápai Bizottsága egyik vezető tisztviselője volt.

1971 tavaszán és nyarán ő tárgyalt Mindszenty bíborossal a követségről való távozásról, ő bonyolította le a kiutazást, ő volt mellette Rómában, de még Bécsben is, az első hetekben.

Római és bécsi együttlétük idején beszéltek meg annak a Pro Memóriá-nak a szövegét, amelyet Mindszenty bíboros a vatikáni államtitkárságnak küldött a magyarországi kommunista kormányzat és a hazai katolikus egyház vezetőinek viszonyáról, ennek problémáiról.

Mindszenty bíboros élete végéig őszinte tisztelettel és szeretettel ragaszkodott a szentatyához, VI. Pál pápához. Ez azonban nem zárta ki azt, hogy — komolyan véve, hogy ő az anyaszentegyház bíborosa, tehát a római kúria magas rangú, tekintélyes tagja – esetenként kritikával illesse a vatikáni szervek hivatalnokainak intézkedéseit, ügyintézését, eljárás módjait. Akkor, amikor úgy látta, hogy a bürokrácia szempontjai, a hivatali manőverezések, a diplomáciai ügyeskedések fölébe kerülnek az Evangélium hirdetése,

³² In: TABAJDI Gábor: A hatalom és az egyházak (Kádár János nyilatkozatai alapján). Egyházfórum, 26. (I. új) évfolyam 3. szám – 2011 (Keresztény közéleti-kulturális folyóirat – Pécs)

³³ MÉSZÁROS István: Mindszenty bíboros helyzetértékelése 1971-ben. Távlatok 1995. 4. sz. 404–411. <http://www.egyhazforum.hu/index.php/folyoirat/9-folyoirat/cikkek/sulypont/94-a-hatalom-es-az-egyhazak>
MÉSZÁROS István: *Mindszenty és az "Ostpolitik"*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2001. 135–144.; ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 125–134. Mindszenty József ezt az iratát 1971. november 24-én hozta latin nyelven a bíboros államtitkár (Jean-Marie Villot) és a „Consilium pro Ecclesiae Publicis Negotiis” (Egyházi Közügyek Tanácsa. In: Erdő Péter: Latin – magyar egyházjogi kiegészítő <http://www.ppek.hu/k288.htm> 14.) bíboros tagjai tudomására.

terjesztése és védelme minden mást háttérbe szorító legfőbb szempontjának, az Egyházat alkotó papok és hívek vallásos hite érdekeinek.

Mindszenty bíboros úgy vélte, hogy ez az eset áll fenn a vatikáni vezető hivatalnokoknak a magyar kommunista kormányzattal az 1960-as évek második felében kialakított kapcsolataiban. Ezért fogalmazta meg memorandumát. Ezt elolvastatta és megbeszélte Zágón prelátussal is, aki alaposan ismerte a Vatikán belső viszonyait. Zágón 1971. november 24-én Rómában kelt leveléhez mellékelve küldte vissza a Pro Memória általa kialakított szövegét. Ezen Mindszenty bíboros már csupán apróbb stiláris javításokat tett.

Zágón kísérőlevelében ajánlotta, hogy a bíboros ezt a Pro Memóriát ne latin nyelvre fordítva küldje el a Vatikánba, ahogyan eddigi hasonló tájékoztatóival tenni szokta. „A használhatóság szempontjából is talán jobb volna olasz nyelven beadni” — javasolta, így folytatva: „A Pro Memóriát meg kellene küldeni a bíboros államtitkárnak azzal a megjegyzéssel, hogy a Consilium pro Ecclesiae Publicis Negotiis (= Egyházi Közügyek Tanácsa) bíboros tagjainak is megküldte. Ha csak az államtitkárság kapja, elsüllyed az akták között, s nem lesz hatása.”

Érdemes ma, negyed évszázad elteltével áttanulmányozni ezt a terjedelmes iratot, a legújabb kori magyar egyháztörténet értékes dokumentumát. Az olvasó kétségtelenül arra a megállapításra jut: Mindszenty bíboros világosabban látta a valós magyarországi problémákat, mint a vatikáni hivatalnokok.

Zágón levele s Mindszenty bíboros Pro Memóriája megtalálható a budapesti Majthényi-ház Mindszenty-gyűjteményében; jelzete: 58. gyűjtő.

PRO MEMÓRIA AZ APOSTOLI SZENTSZÉK ÉS A MAGYAR KOMMUNISTA RENDSZER KAPCSOLATAIRÓL

Kötelességemnek érzem, hogy az Egyház érdekében kifejtsem észrevételeimet a Szentszék politikájáról a kommunista országok felé, speciálisan Magyarország felé. Ezek a kapcsolatok ugyanis lényegesen befolyásolják nemcsak az otthoni egyházak életét, hanem kihatással vannak a nyugati közvéleményre is, mely a tárgyalások hírei alapján alkot magának ítéletet a kommunista országok egyházainak sorsáról, sőt a keresztény vallásnak a kommunizmussal való gyakorlati összeférhetőségéről.

1. Elvileg nem vonom kétségbe ezeknek a kontaktusoknak sem szükségességét, sem hasznosságát. Maga a tény, hogy a kommunista államok elismerik a Szentszékkel illetékes tárgyalófélként, pozitíve esik a latba. Maga a tudat, hogy a Szentszék figyeli az egyház helyzetét, mérséklőleg hathat az elnyomókra, és serkentőleg a helyi egyházra. Ahhoz sem fér kétség, hogy a Szentszéknek kötelessége keresni minden alkalmat, hogy az elnyomott egyházak sorsát enyhítse.

Ha tehát a következőkben kritikai elemzés alá veszem a Szentszék politikáját a kommunista országok felé, azt nem elvi szempontból teszem, hanem az elfogadott elveknek kevésbé megfelelő módon való alkalmazása miatt, mely nemcsak a várt eredményt nem éri el, hanem – indirekte – sokszor káros lehet az egyházra.

2. Az egyház jövője ezekben az országokban attól függ, hogy mennyiben sikerül a hitet átmenteni a jövő generációk számára. Elsőrendű fontossága van ebben a hitoktatásnak, legyen az iskolai, templomi, plébániai, családi vagy egyéni, nemkülönben a keresztény igazságoknak a sajtó útján való terjesztésének.

Az a benyomásom, hogy a szentszéki diplomácia és a Curia Romana egyéb illetékes szervei (pl. az ötévi relációk kapcsán) nem helyeznek elég súlyt erre a problémára. Mons. A. Casaroli 1964. évi nyilatkozatában (L'Osservatore Romano, 19. 9. 1964, pag. 1.) hangsúlyozta ugyan, hogy a hitoktatás is tárgyát képezte a tárgyalásoknak, sőt bizonyos optimizmussal nézett e tekintetben a jövőbe. A konkrét tények viszont azt mutatják, hogy a hitoktatás terén a helyzet azóta nemcsak hogy nem javult, hanem rosszabbodott. A püspöki városokban például egyáltalán nincsen iskolai hitoktatás. A hitoktatásra való beiratkozásnál folytatódnak a törvényellenes, korlátozó visszaélések. Napirenden vannak a hitoktatási engedélyek megvonásai. A hitoktatásnál tilos a modern segédeszközök használata. A hitoktatáson való részvételnek hátrányos következményei vannak a magasabb tanulmányoknál és az életben való elhelyezkedésnél.

Miközben a Szentszék tárgyal, a rendszer ismételten pereket konstruál papok és világiak ellen „összeesküvés”-nek, „tiltott szervezkedés”-nek minősített hitoktatás címén. Úgy tudom, hogy a Szentszék nem tiltakozott a nyilvánosság előtt az ilyen perek ellen, hanem megelégszik azzal, hogy élőszóval vagy írásban jelenti be érdeklődését vagy tiltakozását a magyar szerveknél. Az ilyen lépésről természetesen senki sem szerez tudomást, a rendszer pedig, amint a tények bizonyítják, folytatja elnyomását, mintha mi sem történt volna.

3. Súlyos mulasztásnak tartom, hogy a Szentszék nem tájékoztatja a közvéleményt az elnyomott egyházak igazi helyzetéről. Elégtelennek tartom, hogy a tárgyalásokról kiadott közleményekben csak az elért konkrét eredmény szerepel, s nem történik említés a megoldatlan problémák sokaságáról. Legalább egy kísérő sajtókonferencia bő alkalmat adna a kérdés helyes megvilágítására. Ilyen beállítása a tárgyalásoknak nemcsak vigasztalólag hatna az otthoni papokra és hívekre, hanem helyes fénybe helyezné az egyház sorsát a nyugati közvélemény előtt is, amely – még egyházi köröket sem véve ki – naiv tájékozatlanságban él.

A mai gyakorlattal a Szentszék azt a benyomást kelti a szabad világ felé, mintha a szocialista országokban az Egyház ügyei rendben volnának, és a kommunizmus már nem jelent halálos veszedelmet az Egyház számára. Ilyen eljárással akaratlanul is segédkezet nyújtunk ellenségeinknek az Egyház elnyomásához, s indirekte előmozdítjuk azt a primitív hiedelmet, mintha a kommunizmussal való gyakorlati együttélés előfeltételei már biztosítva volnának. Fájdalmas irónia, hogy így az Egyház is a kommunizmus terjedését könnyíti.

4. Úgy tűnik, hogy a szentszéki diplomácia főcélja a hierarchia életben tartása, a püspöki székek betöltése, minél több segédpüspök kinevezése. Távoll állok tőlem, hogy a hierarchia jelentőségét lebecsüljem, sőt: éppen a püspök jelentősége készítet arra, hogy a szentszéki diplomáciát a kellő óvatosságra kérjem a kinevezések terén.

Püspöki kinevezésnek csak akkor van értelme, ha vagy már biztosítva vannak működésének lehetőségei; vagy olyan kiváló egyéniségről van szó, aki kedvezőtlen körülmények között is érvényt tud szerezni a püspöki méltósággal egybekötött elveknek.

Magyarországon a 22/1957. számú törvényerejű rendelet előzetes állami consensushoz köti a püspökök kinevezését. Ez lehetetlenné teszi a Szentszék számára, hogy saját kritériumai

szerint nevezzen ki püspököket. A rendszer által prezentált vagy elfogadott jelöltek, amint a gyakorlat mutatja, egész kevés kivétellel, nem válnak az Egyház javára.

Égetően szükséges, hogy a Szentszék alaposabb vizsgálatnak vesse alá a kandidátusokat. Ha a legkisebb erkölcsi vagy jellembeli defectus mutatkozik, a Szentszék óvakodjék őt kinevezni. Nagyobb súlyt kell helyezni a jelöltek természetes jellemvonásaira. A mai Egyháznak férfiakra van szüksége, nem effeminált (elnőiesedett – KG), félénk megalkuvókra, alkalmazkodókra.

Elengedhetetlenül szükségesnek tartom, hogy a Szentszék a püspöki kinevezés terén hagyjon fel a kompromisszumos politikával (azaz egy jó püspök kinevezéséért a kommunisták is kapjanak jutalmat egy kevésbé alkalmas egyén promóciójával). Ne szolgáltassunk ki egy püspököt a kommunisták gúnyjának, akik szívesen kihasználják jelöltjük emberi gyengeségeit, de megvetik mint embert és mint püspököt! Máris túlságosan lejárattuk a püspöki tekintélyt a papság és a nép előtt.

A püspökök szaporításánál fontosabb, hogy a Szentszék igyekezzék előbb az egyházkormányzat szabadságát biztosítani. A mai körülmények között, körülvéve az állam által ráerőszakolt munkatársakkal, a püspök nemcsak tehetetlen, hanem olyan intézkedéseket kell tennie, melyek ellenkeznek az Egyház jól felfogott érdekeivel.

Ha nem sikerül ezeket a személyi és tárgyi előfeltételeket biztosítani, a Szentszék elégedjék meg apostoli adminisztrátorok kinevezésével, püspöki jelleg nélkül.

5. Azt hiszem, nem szorul bizonyításra, hogy az ún. papi békemozgalom a kommunista rendszer szerve, nem a béke szolgálatában, hanem az egyház belső szétzüllesztésére. Ha információim nem tévesek, a Szentszék az 1964-es ún. megállapodásban a békemozgalmat elítélte s felosztatását kérte. Ez az állásfoglalás is, sajnos, titokban maradt, sőt a megállapodás kapcsán kinevezett, Rómából hazatért püspökök belépése a mozgalomba azt a látszatot keltette – és kelthette joggal –, hogy ez a Szentszék engedélyével, ha nem utasítására történt.

Ugyanakkor híre ment, hogy Mons. A. Casaroli levelet intézett b.e. Shvoy Lajos székesfehérvári püspökhöz, aki a békemozgalomnak leghatározottabb ellenzője volt, kérve őt, hogy tanúsítson elasztikusabb magatartást az állammal és a békemozgalommal szemben. Más püspök is kapott a Szentszék megbízottjai részéről biztatást, hogy vegyen részt a békemozgalom ülésein. Ami betetőzi a dolgot, hogy a mozgalom közismert tagja az érseki méltóságig jutott!

A békemozgalom káros tevékenysége elsősorban abban nyilvánul meg, hogy tagjai nem egyházi, hanem politikai érdekekért kapják – állami nyomásra – az egyházi kulcspozíciókat a kúriákban, káptalanokban, szemináriumokban, nagyobb plébániákon. Sokan közülük két-három állást töltenek be (kanonok és irodaigazgató Esztergomban, plébános Budapesten stb.), a szegénységben élő papság és hívek botránkozására vagyonna tesznek szert, villákat építenek nyaralóhelyeken, luxuskocsikon járnak, erkölcsileg súlyosan kifogásolható életet élnek (Szombathely, Győr).

Abból a tényből, hogy ezek a visszaélések már évek óta tartanak, és állandóan ismétlődnek, arra kell következtetnem, hogy a szentszéki diplomácia vagy nem ismeri a tényleges helyzetet, vagy nincs bátorsága arra, hogy fellépjen ezek ellen, akár a püspökökre, akár az állami tárgyalófélre gyakorolt nyomás által. A vázolt állapotokért elsősorban ez az állami szerv a felelős.

A Szentszék szóvivőinek nemcsak elvi síkon, hanem konkrét példákkal is tiltakozniuk kellene az egyházi fegyelem és erkölcs súlyos sérelmei ellen. Vagy azzal nyugtatjuk lelkiismeretünket, hogy ezek a kérdések a püspökök joghatóságába tartoznak?

A papi békemozgalom külföldre is kiterjesztette működését. Küldöttségek jelennek meg – néha püspök vezetésével – kommunista békegyűléseken (Berlin, Varsó, Stockholm, Helsinki), a Pax Christi gyűlésein stb. Ideje volna, hogy a Szentszék informálja a nyugati hierarchiát a békemozgalom káros tevékenységéről, igazi természetéről, rámutatva arra, hogy ennek semmi köze sincsen a nyugati Pax Christi mozgalomhoz. Könnyelműségnek tartom, hogy a Szentszék nem vesz annyi fáradságot magának, hogy a kommunista félrevezetésnek véget vessen.

6. A kommunisták ma is nyíltan hirdetik, hogy céljuk – a vallás és az egyház kiirtása – nem változott. Csak finomultak módszereik, csiszoltabb a taktikájuk. Ezzel nemcsak a világot sikerült megtéveszteniük, hanem az egyháziakat is.

Nem vonhatom ki magamat azon benyomásom alól, hogy a kommunisták megtévesztő udvariassága megigézta a Szentszék képviselőit is, és az ennek jegyében folytatott tárgyalások túlzottan és vakon jóhiszeműek, s nem számolnak a másik fél igazi szándékaival. Így jön létre a világ felé egy látszólagos jó viszony, mely azonban csak a diplomáciai síkon érvényesül, anélkül hogy vertikális hatása volna.

Az alsóbb régiókban a papság és a hívek változatlanul szenvedik az elnyomatás keserűségét. Így alakul ki a legjobbakban egy tépelődő, fájdalmas ellenszenv a Szentszék iránt, a kollaboránsok pedig lekicsinylő mosollyal ünneplik győzelmüket, mert a történelem láthatóan őket igazolja!

Az eddigi szentszéki tárgyalások – legalábbis ami a külső benyomásokat illeti – túlságosan kedveztek a kommunista propagandának és a rendszer kollaboránsainak, rengeteg idealizmust romboltak le éppen a leghűségesebbekben, akik az egyházért mindenüket feláldozták. Elég, ha a legutóbbi példára utalok, mely a kiközösítések feloldásának publikálásával történt, s melynek méltó korrekcióját hiába vártam.

7. Ha ezeknek a jelenségeknek az okait keresem, többek között azt látom, hogy a Szentszék diplomáciája nem fordít elég gondot a kommunizmus elméletének és gyakorlati magatartásának tanulmányozására. Az a tény például, hogy a Consilium pro Publicis Ecclesiae Negotiis referensei folytonosan változnak, nem a rájuk bízott szektor kritériumai, hanem karrierjük szempontjai szerint, olyan gyenge pontja a pápai diplomáciának, mely elkerülhetetlenül kisebbségi helyzetbe hozza a gátlás nélküli, központilag irányított kommunistákkal szemben.

Ha valahol, itt volna szükség igazi specialistákra, akik nemcsak a kommunista dialektikával vannak tisztában, hanem ismerik az érdekelt ország múltját, népének jellemét, főleg egyházának történetét.

Ezzel szemben a valóság az, hogy alig dolgozta be magát az ország problémáinak ismeretébe, más beosztást kap, s az utód, rengeteg idő és fáradság árán, próbálkozik ütvéve, az összefüggéseket alig látva, belehelyezkedni a szituációba.

8. A hierarchia fokozatai az egyházban elsősorban officiumot jelentenek.

Ehhez tartozik az alárendeltek testvéri figyelmeztetése, tévedések helyreigazítása, megfelelő útmutatások adása stb.

Ha ezeket az elveket a magyar egyház viszonyaira alkalmazom, arra a következtetésre kell jutnom, hogy a Szentszék vagy nem gyakorolja megfelelően ebbéli jogait és kötelességeit; vagy pedig – ami még szomorúbb – elvesztette befolyását a püspökökre.

Nem akarok itt részletekbe bocsátkozni, csak utalok a szellemi, lelki irányítás csaknem teljes hiányára, a nyilvános botrányok tűrésére, a kánonellenes intézkedésekre, az egyház általános nyomora között bizonyos körök – a püspököket sem véve ki – luxusára stb.

Nem olyan dolgokról van szó, melyeket csak a rendszer erőszakol a püspökökre, s melyekkel szemben tehetetlenek. Érzéketlenségről, buzgóság hiányáról, bátortalanságról van szó, mely már nem is látja, milyen és mennyi lehetőség van még, hogy igazi kereszténységről tegyünk tanúságot az ateista környezetben.

Nem szabad ezt az egyházat magára hagyni gyengeségeiben sem. Meg vagyok győződve, hogy ezen a téren a szentszéki diplomáciának komoly feladatai és nagy lehetőségei vannak. Péter hivatását az Úr abban is megjelölte, hogy erősítse meg a testvéreket!

Ne csodálkozzunk, ha a legjobbak is belefáradtak a hosszú küzdelembe, főleg az utóbbi években, amikor azt kell látni, hogy a hivatalos egyház egy reménytelen dialógus jegyében maga építi le az ellenállás régi ideáljait, s senki sincs, aki fellépne az egyház belső bomlasztása ellen.

Az üldözött egyház több spiritualitást, több lelkipásztori orientációt vár a szentszéki diplomáciától. A püspököknek, papoknak tudniuk kell, hogy a Szentszék nemcsak az üres püspöki székek betöltését kíséri figyelemmel, hanem az egyháziak mindennapos életét és lelkipásztori tevékenységét is. S tudniuk kell azt is, hogy a Szentszék nem rejti véka alá meggyőződését az állami szervek előtt sem. Csak ez hozhat létre újból bizalmi légkört a püspökök és papok, a magyar egyház és a Szentszék között.

9. Nem akarok kitérni egyéb problémákra, mint például a működési engedélyek megvonására a papoktól, a világi státusba kényszerített világi és szerzetes papság sorsára, a szerzetesnők helyzetére, a kispapok diszkrimináló katonai szolgálatára stb.

Szeretném remélni, hogy a szentszéki diplomácia ezekről sem feledkezik meg a jövőben. Nemcsak jogi sérelmekről van itt szó, hanem fájdalmas emberi tragédiákról. Mennyi papi, szerzetesi hivatás ment és megy tönkre az egyháziak részvéltlensége, érdektelensége mellett!³⁴

---

³⁴ Az idézett nyilatkozathoz kapcsolódnak még az alábbi hivatkozások is:

Amikor a katolikus Egyház az elnyomók oldalán állt I-V.

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/DA_szemin_107.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/MG_szemin_108.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/szemin_109.html

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_szemin_110.pdf

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_szemin_111_.pdf

A Kelet-német püspöki kar 1960. évi (bátor hangú) pásztorlevele

http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/szemin_116.html

KRAJSOVSKY Gábor: Mindszenty bíboros lelki számkivetettsége. Egyházi megnyilatkozások Mindszenty bíboros és szellemisége ellen. <http://www.vasiszemle.hu/2015/05/krajsovszky.htm>

LÉNÁRD Ödön: Koncentrált támadás a "hallgató egyház" ellen Az 1961-es perhullám I-IV.

http://vigilia.hu/node/Vigilia_1991_06_facsimile.pdf

http://vigilia.hu/node/Vigilia_1991_07_facsimile.pdf

http://vigilia.hu/node/Vigilia_1991_08_facsimile.pdf

http://vigilia.hu/node/Vigilia_1991_09_facsimile.pdf

Mindszenty bíboros levelei a bíboros államtitkárhoz³⁵ 1964-ben

Mindszenty bíboros fent ismertetett, 1971-ben Bécsben megfogalmazott Pro memóriáját az amerikai követségen töltött 15 esztendő alatt – az ottani helyzet adta korlátozott lehetőségeken belül – többek között a Magyarországon megjelent, a pártállam által erősen cenzúrázott egyházi lapokból származó értesülései alapján állította össze. Az ezen időintervallum alatt a Vatikánba küldött és onnan vissza is igazolt (tehát ott elolvasott) leveleiben sokszor adott ismertetést a magyarországi katolikus egyház kommunista rendszerhez teljesen lojális, a korábbi, XI. Pius pápa idején az egyház védelmében a kommunizmus ellen kiadott Divini Redemptoris³⁶ enciklikával homlokegyenest ellenkező egyházi tevékenységekről és megnyilatkozásokról. Tehát a Vatikán ezek által is – hiteles tanútól – pontos és részletes tájékoztatást kapott a magyarországi valós állapotokról.

Alább egy, a Hittudományi Akadémián Gál Ferenc professzortól a kispapok részére 1964-ben elhangzott, a magyar emberek megnyomorított állapotáról tudomást nem vevő, a pártállamot egekig magasztaló szónoklatot olvashatunk, amely hemzseg a valótlan állításoktól. A sorok magukért beszélnek – a párt se dicsérhette volna jobban magát és diktatórikus kommunista rendszerét!

Ezt követően Mindszenty József (az Új Ember hetilap vonatkozó számának olvasását követően) a bíboros államtitkáron keresztül erről azonnal tájékoztatta a Vatikánt. Mindszenty bíboros levele a bátor és logikus, hazugságokat nem tűrő álláspontjának egyértelmű kinyilvánítása volt.

Idézetek az Akadémián elhangzott, Mindszenty bíboros által teljes joggal elmarasztalt beszédből: „Ezekben a napokban a kis Magyarország kétségtelenül a világpolitika nézőterébe került. A felszabadulás 19. évfordulójának rendkívüli jelentőséget adott a Szovjetunió miniszterelnökének (Nyikita Szergejevics Hruscsov – KG) látogatása. (...) A világsajtóban pedig különös visszhangra talált (...) beszédének az a kitétele, amellyel jellemezte az egész szocialista tábor felfogását: A szocialista forradalomnak nem lehet más a célja, mint hogy az ember életét jobbá tegye. (...) meg vagyok győződve, hogy a szívélyes hangnem, az egészséges humor és a komoly felelősségérzet kicsillanása mindenütt serkentőleg hatott az emberekre. (...) A bábolnai tsz baromfitelepe éppúgy a köznek dolgozik, mint (...) bármelyik nagyüzem. Az összetartozásnak és a felelősségnek a tudatát kezdi átélni a bodrogi tsz elnök éppúgy, mint a MOM üvegcsiszolója vagy a dunaújvárosi cellulóz-feldolgozó mérnöke. (...) A mai kor papja nem engedhet meg magának szűk látókört, de érdektelen közömbösséget sem. (...) A kormányzat rátért az amnesztia és rehabilitálás politikájára (...) a február 20-22-i párthatározatban újra állást foglalt a békés egymás mellett élés és a békés fejlődés politikája mellett. A párthatározat elítéli azokat, akik ideológiai kérdésekben politikai harcot akarnak folytatni, nem elvi vitát. Elveti a gyűlölködő hangot és a szitok módszerét. Az az álláspontja, hogy ki kell javítani azokat a súlyos hibákat, amelyek a személyi kultusz idején nagy károkat okoztak a nemzetközi munkásmozgalomnak. Ennek a szellemnek hatását látjuk a külföldi utazások megkönnyítésében, az ellenőrzés és a bizalom egyensúlyában, és főleg abban, hogy a pártonkívüliek tudásuk és munkájuk alapján éppúgy (sic!) vezető álláshoz juthatnak, mint a

³⁵ Amleto Giovanni Cicognani bíboros

³⁶ <http://szit.katolikus.hu/feltoltes/Divini%20Redemptoris.pdf>

párttagok. (...) ha mi a régi propaganda színeiben látjuk a szocialista államrendet, akkor természetesen idegenkedést érzünk s hasonló idegenkedést kapunk cserébe, amíg a privilegizált középkori egyház ruházatában mutatkozunk. Azért van szükség kapcsolatokra, párbeszédre, hogy mindkét oldalon meglássuk a lényegét és értékeljük a jóakaratot. A különbség emlegetése csak az űrt mélyíti, és a bizalmatlanságot táplálja. (...) Mi nem akarunk más életformát, mint amit a magyar nép (sic!) választ és megvalósít.”³⁷

Mindszenty bíboros a Vatikánnak küldött levelében pedig az alábbiakat válaszolta minderre: „A koegzisztencia vallásos tábora most nagyon aktív. Az egyik feltörekvő (Gál Ferenc; lásd fenti idézetek – KG) kijelentette a kispapoknak a Központi Szemináriumban tartott »felszabadulási« ünnepségen és a »katolikus sajtóban« (lásd fenti idézet forrását – KG) az egész országnak: »Ma már nem létezik (az egyéni és) a nemzeti történelem.« Dicsérte, hogy a 70 éves nagy öreg (Nyikita Szergejevics Hruscsov – KG) magát a »magyarok nagy barátjának« nevezte. (...) Ez a meglepő beszéd aligha szándék nélküli: nagy naivitással a megcsönkített ország kispapjainak destrukciója.”³⁸

„Megértem, hogy a terror alatt a papoknak hallgatniuk kell, ha ez a tanítás és az erkölcsi elvek sérelme nélkül történhet, de kilépni az Egyház, a nemzet szolidaritásából és belépni a gonosztevők és brigantik szolidaritásába, valamint szörnyűséges és rettenetes bűnök dicsérőjévé válni nevelői minőségben: a történelemi magyar pap sohasem sülyedhet ilyen mélyre. Vizsgálat nélkül feltételezi, hogy a magyarok sora kitűnő, mert Kádár azt mondja. Ha ez így lenne, annak ára a nemzet halála. 10 millió lakosból Rákosi és Kádár 2.233.542 embriót irtott ki (1945-1963), állandóan növekvő számban. Húsz év múlva nem lesz munkás. Az életszínvonal miatt? Létezik életszínvonal? A lakosok 90%-a számára jobb lenne egy másik kontinens nyomornegyedében lakni, munkanélkülként, akinek az állam havonta 50 dollár segélyt ad. Magyarországon 1963-ban 4.661.200 aktív keresőből csak néhány bányász keresett 50 dollár felett, azaz 2500 forintot havonta, meg persze a pártarisztokrácia vezetői.

A kolhozokban (3660) 1963-ban 1.069.677 családból 19%-nak van havonta 1125 forint felett (47 dollár). 966.438 családnak (81%) évente 1125 forint alatti a jövedelme. (...) Ezek a szónokok nem tanulmányozzák azokat a témákat és kérdéseket, amelyekről nyilatkoznak. Forrásuk a humbug pártpropaganda. Ők nem ismerik a nagycsaládosok kétségbeesett helyzetét és nyomorát, két keresővel és mégis kevés fizetéssel, nem tudnak a drága árucikkekről, a gyermekek hiányzó családi neveléséről, a szégyenteljes és okatlan családi pótlékról. (...) Rosszul működik a kereskedelem, a fuvarozás, a mezőgazdaság. Csak kevésbé ismerik a nagyipart, de teljes mértékben a terrort és a rablást. Ezen túl gyakorlatilag

---

³⁷ Az Új Ember hetilap 1964. április 19-i száma az alábbi címmel és kommentárral közölte Gál Ferenc dékán ünnepi beszédét „a papnövendékek felszabadulási ünnepén”: „A Hittudományi Akadémia hallgatóinak felszabadulási ünnepségén hangzott el Gál Ferenc professzor, ez idei dékán beszéde. A neves hittudós és népszerű hitszónok fejtegetései olyan világosak és gondolatai olyan mélyen járók, hogy kikíváncsoznak a házi ünnepség zárt köréből. Az alábbiakban ezért közöljük.” Hasonló megnyilatkozás látott napvilágot Félégyházy József hittudományi akadémiai tanár tollából, a Vigília 1964. áprilisi számában (232-235.) is, „Napló – nemzeti sorsforduló” címmel: http://vigilia.hu/node/Vigilia_1964_04_facsimile.pdf

³⁸ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza.* Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016. 202. Mindszenty bíboros levele a bíboros államtitkárhoz 1964. április 29.

írástudatlanok. A katolikus hetilap (Új Ember – KG) dicsóíti ezt a szónokot (Gál Ferenc – KG) és nyilatkozatát.”³⁹

Egy másik alkalommal a pártállami érában történt magyarországi püspöki kinevezésekről tájékoztatta a Vatikánt, amelynek szinte kizárólagos célja volt a mindenáron történő püspöki kinevezések előmozdítása.⁴⁰

„A szentségek kiszolgáltatásán túl a vezetés és kormányzás is nagyon fontos a megyéspüspök esetében. Kormányzásról itt nem beszélhetünk. A püspökök hiánya volna sebeink legnagyobbika? Nem! Ez csak tünete annak, hogy az Egyház nem szabad. Bizonyára kisebb baj, mint a bolsevizmus idejövetele és fennállása. A fő seb a hiányzó vallásszabadság. Mivel ez nem létezik, a tünetek kezelése csak felületi kezelés. Ezért elsősorban ennek a szabadságnak kell eljőnie Magyarországra. Ha ez nem fog hamarabb eljőni, a püspökök számának növelése nem vezet el a célhoz. A Vasfüggöny mögött a püspök nem azonos azzal, ami Nyugaton volt a múltban, és ami a jelenben. A püspök az első számú közellenség, akinek a ruhája az új világ minden szennyét magára vonja. A főpásztor a mennydörgés gyűjtője. Értéke a rezsimmél nulla. Ilyen módon a püspökök személyisége nem konzisztens álláspontjával, nagymértékben sújtják az adminisztratív intézkedések, börtön, deportáció, házi őrizet, amíg a maradék elfogadta a helyzetet és »építi a szocializmust« a lelkek ellenében. Moszkva szocializmusa egyenlő az ateizmussal. A püspök nem kap utánpótlást (népirtás minden mértékben), nincs hitoktatáson részt vevő diákja, nincs béralkozó ifjúsága. Nincsenek kispapjai (Kádár numerus clausust szab meg); nem intézhet fontosabb körlevelet a nyájhoz. A püspök akkor létezhet, ha nyilatkozatai hálát fejeznek ki Kádárnak, aki megengedte három megyéspüspöknek a Zsinatra utazást*; ha támogatja minden tevékenységét, nem kivéve az igazságtalanságot, ha idézi Kádár és Kállai nyilatkozatait, hogy dicsérje a helyzetet, amely jó, sőt napról napra javul. Ezért a püspök állami autót és havi fizetést kap.”⁴¹

* „Hamvas Endre, Kovács Sándor és Brezanóczy Pál⁴² a zsinatra *állami* megbízatással érkeztek. Ez pedig a következőkben állott: el kellett érniük, hogy a zsinat ne ítélje el a kommunizmust, valamint »el kellett intézni« a Mindszenty-ügyet. 1962. október 9-én XXIII. János pápa magánkihallgatáson fogadta a három magyar főpapot. Az említett kihallgatáson a pápa a látogatók üdvözlése után azonnal a Mindszenty-ügyre terelte a szót és azt mondta: »Volo quamprimum casum Cardinalis Mindszenty liquidare« (A Mindszenty-ügyet mielőbb fel akarom számolni.) Az audiencia végén Brezanóczy Pál még a pápai rezidencia folyosóján ujjával csettintve azt mondta

³⁹ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza*. Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016. Mindszenty bíboros levele a bíboros államtitkárhoz 1964. április 29. 204.

⁴⁰ Ehhez lásd még jelen írás FÖLD FELETTI ÉS FÖLD-ALATTI EGYHÁZ című alfejezetét.

⁴¹ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza*. Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016. 198. Mindszenty bíboros levele a bíboros államtitkárhoz 1964. március 25.

⁴² Brezanóczy Pál egri érsek „Kékes Pál” fedőnévvel szerepel a beszerzett püspökök listáján. In: TABAJDI Gábor – UNGVÁRY Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956-1990*. Corvina, 1956-os Intézet. Budapest, 2008. 288, 291.

társainak: »Látjátok, többet értünk el, mint reméltük.«⁴³ (Ehhez lásd még jelen írás ELFELEJTETT VÉRTANÚK című alfejezetét.)

„Következményeiben még végzetesebb lépése volt a Szentszékeknek több, a rendszert kiszolgáló beépített ügynököknek a püspöki kinevezése, illetve előléptetése. Köztük a legprominensebb a már többször is említett Brezanóczy Pál volt, 1959 óta az egri érsekség kormányzója. Püspöki kinevezése az 1964-es megállapodásnál úgy jött létre, hogy a kormány kijelentette, nélküle nincs megegyezés. Alapos teológiai képzettsége és intelligenciája ellenére karrierista, gátlástalan törtető volt. »Kékes Pál« fedőnéven 1958 óta beépített ügynök. Botránys erkölcsi viselkedéséről már volt szó.** Mint a békepapi mozgalom egyik vezetője és Miklós Imrének tegező barátja, nemcsak azt tette lehetővé, hogy a pártállam a legnagyobb mértékben egyházmegyét áshatta alá, hanem azt is, hogy a püspöki kar többnyire behódoló, szégyenletes nyilatkozatai 1964 és 1972 között az ő tollából jelenhettek meg.” In: ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 71-72. **, „Még szomorúbb volt az a tény, hogy Brezanóczy, akit 1958-ban »hazafias alapon« szerveztek be, egy széles papi körben közismert intim viszonyt folytatott egy házas nővel.” – ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 53.

A Központi Szemináriumban a magyar egyház tehetséges utánpótlásának 1959-ben előjárói segédlettel történt „lefejezését” követően, 1961-ben egy, ugyancsak a pártállamhoz teljesen lojális, a külföldi újságírókat, de még az ott dolgozó személyzetet is megbotránkoztató sajtókonferenciát tartottak, amelyről Mindszenty bíboros szintén beszámol a Vatikánnak, hozzátéve még a gyermekeik vallásos neveltetéséért komoly áldozatokat vállaló édesapák pártállam által történő otromba gyalázásának ismertetését is.

„A Központi Szeminárium, az Új Ember helyzete nem megnyugtató. (...) A Központi Szeminárium előjárói 1961. november 2-án sajtókonferenciát tartottak főleg az olasz újságok számára. Csábító volt. November 5-én elítélte őket még az *Il Corriere della Sera* is (Egisto Corradi). A rendszer, vallási szempontból szerintük eszményi. Corradi ironikus válasza ez volt: ha ez így van, imádkoznunk kell, hogy a bolsevizmus minél hamarabb meghódítsa a Nyugatot is. Az olasz lapok szerint a bejáratnál álló hívő konyhásokat is megbotránkoztatták előjáróik magatartása és válasza. A Központi Szeminárium, ez a neves intézmény tömegesen elirtja a klerikusokat. A világ csak a 85 kispap sztrájkjáról értesült. A kiközösített békepapok matinéján az előjáróság megkívánta, az ifjúság megtagadta az együttműködést. Az ifjakat részben kirakták, részben büntették. (...) A sajtókonferencián jelen volt az Új Ember is. Néhány szám, kivéve a katolikus nevet és zászlót, nagyon szomorú szerepben. Dicsérik a Moszkva-barát és békepapi tevékenységet. A megyékben a pártlapok nyílt leveleket tesznek közzé a nem párttag édesapák ellen, akiknek gyermekei a bérálás szentségében részesültek – durva kifejezésekkel illették őket.”⁴⁴

⁴³ Mester István római prelátus közlése Adriányi Gáborral, 1971-ben. Értesüléseit Kovács püspöktől kapta. In: ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 36.

⁴⁴ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza.* Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékekkel 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016. 209-210. Mindszenty bíboros levele a bíboros államtitkárhoz 1964. május 27.

Vatikáni garanciák a magyarországi bolsevik rezsimnek

Az 1967. október 14-én⁴⁵ kelt szentszéki aid-mémoire, amely kifejezetten a pápára hivatkozik, valamint a pápa nyilatkozata, amit 1971. április 16-án⁴⁶ Péter János magyar külügyminiszternek tett, **teljesen ellentmondanak annak, hogy a pápa, VI. Pál nem tudott volna a magyar kormányknak adott garanciáról,**⁴⁷ amelynek értelmében a Vatikán az országból való száműzetését követően Mindszentyt teljes szilenciumra fogja.⁴⁸ Ha Mindszenty József ezekről az ígéretekről tudott volna, akkor nyilvánvalóan nem fogadta volna el azokat, „meghiúsítva” ezzel a magyarországi kommunista rezsim, a Vatikán és az Egyesült Államok Mindszenty bíborost száműzetésbe kényszerítő terveit! Ezt igazolja a bíboros 1972. november 9-én Bécsben kelt nyilatkozata is.⁴⁹

---

⁴⁵ „Casaroli 1967. október 14-i keltezéssel Emlékeztetőt adott át Száll elvtársnak (római magyar nagykövet – KG), mely szerint: a pápa kívánsága, hogy adjuk meg a lehetőséget Mindszentynek, hogy elhagyja az országot (...) a pápa, mint a katolikus egyház legfőbb vezetője, teljes befolyását latba veti, hogy Mindszenty, miután elhagyta az országot, ne avatkozhasson be a magyar egyház életébe, ne nyilatkozzon a Magyar Népköztársasággal és kormánnyal szemben, tartózkodjon ellenséges tevékenységtől, és ne akadályozza a magyarországi katolikus egyház működését. Casaroli az Emlékeztető átadásakor kiegészítésképpen többek között kifejezésre juttatta: Az Emlékeztetőt a pápa jóváhagyta (...) A garanciák megfogalmazásánál a pápa személyes kötelezettségét azért emelték ki, hogy így a garancia a legmagasabb fokon biztosítva legyen. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a garancia nem személyes, hanem intézményes, amely a Szentszéknek is elkötelezné, amit később írásbeli szövegezésnél világossá és egyértelművé tenni. Megismételte azt is, hogy formálisan nem tudnak kötelezettséget vállalni, hogy Mindszenty minden nyilvános szereplését pápai engedélykéréshez kössék, de Mindszentynek minden esetben a pápával előzetesen kell konzultálnia, s így gyakorlatilag biztosítható, hogy Mindszenty ne tegyen politikai nyilatkozatot, illetve ilyen ne kerülhessen nyilvánosságra.” (Javaslat a Politikai Bizottságnak a Mindszenty ügyben folytatandó tárgyalások irányelveire. MSZMP Központi Bizottság Agit-Prop Osztály, Állami Egyházügyi Hivatal, Külügyminisztérium – Szigorúan titkos! Készült: 28 példányban) In: ÓLMOSSI Zoltán: *Mindszenty és a hatalom*. LEX Kft. 1991. 126-127. ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 82-83.

⁴⁶ „Úgy gondolja (a pápa – KG), hogy bármennyire is Magyarországon szeretne maradni Mindszenty, ez nem lenne helyes megoldás. Ha a követséget elhagyja, akármilyen körülmények közé kerül, elkerülhetetlenül zavarokat okozna mind az egyháznak, mind az államnak. Ezért ők (mármint a Vatikán – KG) arra gondoltak, hogy kihozzák Magyarországról, valahol kolostorban helyezik el és megfelelő egyházi rendszabályokkal, kellő súllyal megtiltják neki a nyilvános szereplést. Úgy gondolja, hogy ehhez meg van a Szentszéknek az ereje.” (Péter János jelentése a Politikai Bizottságnak VI. Pál pápánál tett látogatásáról. Külügyminisztérium – 46/PJ/1971 Szigorúan titkos! Készült: 8 példányban) In: ÓLMOSSI Zoltán: *Mindszenty és a hatalom*. LEX Kft. 1991. 140. ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 84-86.

⁴⁷ MÉSZÁROS István: *„Állok Istenért, Egyházért, Hazáért”*. Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2000. 149-150.

⁴⁸ Mivel Mindszenty bíboros Nyugaton szabadon nyilatkozott (a bíboros szólásszabadságnak a Vatikán részéről történő szándékozott megtiltása, vagy legalábbis bármiféle korlátozása, egy modern kori hitvalló szavainak cenzúrázása a legegyszerűbb emberi jogok példátlan megcsorbítása volt) – ami a magyarországi bolsevik rezsimet módfelett ingerelte –, azért az idézett két garanciára hivatkozva a rezsim elérte a pápánál a bíboros érseki székből való eltávolítását. Csonka Emil ezt a következőképpen fogalmazta meg: „Egyfelől tehát ott voltak a Budapest–Moszkvának adott garanciák, másfelől az Isten akarata. A vatikáni diplomácia két malomkö között őrlődött. És 1973 végén Moszkva a pápa mellének szegte a tört.” In: CSONKA Emil: *A száműzött bíboros*. Új Európa, San Francisco–München, 1976. Babits Kiadó, Szekszárd, 1993. 151.

⁴⁹ „1972. október 10-én tudtam meg a bécsi apostoli nuncius (Opilio Rossi – KG) úrtól, hogy a Szentszék 1971 nyarán megállapodott a bolsevista magyar kormánnyal, hogy hazából történt távozásom után én semmi olyat nem teszek vagy mondok, ami zavarná a bolsevista magyar rezsim és a Vatikán között a jó viszonyt. A szentszéki megbízott ezt az engem súlyosan érintő ténytet 1971-ben a tárgyalások egész folyamata alatt elhallgatta előttem. (...) Ha ezeket megkaptam volna, visszaridva a megegyezés tényétől és tartalmától, úgy gondolom, arra a lépésre határozom el magamat, hogy megalázkodva a történet lépések visszavonását kérem.” In: ADRIÁNYI

A fent idézett két dokumentumon kívül a pápa és a Vatikán tájékozottságát több tény is alátámasztja – egyrészt magyar titkosszolgálati jelentésekből kiolvasható, hogy a Vatikán az emigrációs papi és civil személyektől kapott számtalan levélből, nyugat-európai hírügynökségi jelentésekből, az ugyancsak nyugat-európai sajtóból, valamint az olasz katonai elhárítástól (kémelhárítás) szerzett információkból megkapta a helyzet ismeretéhez szükséges és elégséges (sőt, annál még több) tájékoztatást. Másrészt, a közelmúltban publikált (jelen írásban már többször is idézett), Mindszenty József által az Amerikai Egyesült Államok (nagy)követségről a Vatikánba írt levelek révén a pápa és környezete hiteles információkat nyert egy modern kori hitvalló (*confessor*) tanúságtétele alapján is.⁵⁰ Mindezek ismeretében a Vatikán részéről *semmilyen tájékoztatásról* nem lehetett szó!

„A magyar papi emigráció aktivitása fokozódott (...) a PMI (Pápai Magyar Intézet – KG) körül tömörült magyar papi emigránsok fokozták felderítő és információs tevékenységüket. Rendkívül széleskörű magyarországi levelezési kapcsolataikat aktivizálták, és újabb ismereteket igyekeznek kialakítani (...) A beszélgetések során újabb információkat gyűjtenek a magyar egyház helyzetére, a békepapi mozgalomra, egyes egyházi személyiségekre vonatkozóan. A papi emigráns vezetők sokoldalú hírszerző tevékenysége eredményeként (értsd: a Vatikán részére történő hírszerzés – KG) számos egyházi személyiségre vonatkozóan rendkívül bizalmas információkkal rendelkeznek. Az egyes adatokat a Vatikán tájékoztatására használják fel. Propagandacélra alkalmas információkat az egyházi és emigráns propagandaszerveken keresztül eljuttatják a nagy imperialista rádióadókhöz is.”⁵¹

„Az Olaszországban, Ausztriában, Nyugat-Németországban tevékenykedő emigráns papok rendszeres és szervezett összeköttetést tartanak fenn egymással. Tevékenységük jóval túlmegegy a magyar disszidensek közötti pasztoráción, állandó és aktív információs és propagandatevékenységet folytatnak (...) Hírszerző tevékenységük eredményeiről informálják a vatikáni köröket.”⁵²

„Az operatív munkás elhelyezése a Magyar Akadémián volt. Az Akadémia bejáratával szemben évek óta működik az olasz elhárítás figyelő csoportja. A figyelést úgy oldották meg, hogy az Akadémiával szemben levő ház földszintjén állandó jellegű képkiállítás nyitottak, ez a gyér látogatottság mellett kitűnő lehetőséget biztosít a figyelő személyek számára. A Magyar Akadémiával szemben levő épületben a kocsis bejáratnál szembeni részen, az egyik I. emeleti ablakba 2 db 10 cm átmérőjű csövet építettek be, ezek olyan szögben vannak, amelyből rálátás van az egész udvarra. (...) Nem ritka eset, hogy katonai rendszámú gépkocsik is részt vesznek a figyelésben. Megfigyeltük az EI-33974 rendszámú Fiat 600-as kocsit, amely több ízben kísért bennünket. A kocsit katonai sofőr vezette, de civil személy is

---

Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939–1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 151-152.

⁵⁰ SOMORJAI Ádám OSB – ZINNER Tibor: *A Szabadság térről Washingtonon át a Vatikánba – és vissza.* Mindszenty József bíboros, prímás, esztergomi érsek követségi levelezése az Apostoli Szentszékkal 1956-1971. Veritas Történetkutató Intézet – Magyar Napló • Budapest, 2016.

⁵¹ „Canale” dosszié Történeti Hivatal O – 14963 / 7 A In: KAHLER Frigyes: *III/III-as Történelmi olvasókönyv 3.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2005. 126.

⁵² „Canale” dosszié Történeti Hivatal O – 14963 / 7 A In: KAHLER Frigyes: *III/III-as Történelmi olvasókönyv 3.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2005. 128.

ült a kocsiban. Néhányszor megfigyeltük a 648.218 rendszámú vajsínű Fiat 600-as kocsit, amely hangjáról ítélve erősebb motorral van felszerelve. Esetenként a Viktor Emánuel emlékműnél a követségi kis buszhoz csatlakozott, és a Via dei Vilini sarkáig kísérte a mikrobuszt.⁵³

Föld feletti és föld-alatti egyház⁵⁴

Mindszenty bíboros – emlékiratai megjelenése alkalmából – a Kronberg-Frankfurtban 1974-ben tartott sajtótájékoztatón az akkori magyarországi katolikus egyház mibenlétéről a következőképpen nyilatkozott; a válasz burkoltan kapcsolódik a vatikáni keleti politikájáról való véleményéhez is.

„Egy másik kérdező azt kívánta tudni, vajon Mindszenty József véleménye szerint helyesebb lenne-e, ha a látható, föld feletti magyar katolikus egyházból földalatti, illegális egyház lenne?

- A jelen helyzetnél mindenesetre szerencsésebb volna a földalatti egyház, mint itt egy szolgálóegyház. Kérem, természetesen egy elvi álláspontnak vannak érthető, könnyen elfogadható vonatkozásai is és vannak nehéz áldozatok is. De nem tudom, nem több hit maradna-e meg egy földalatti egyházban, mint a föld felett az iskolák az egész ifjúságot megmételtyezik. Vannak olyan kérdések, amelyek súlyosak, de ez a földalatti egyház súlyos volt az elmúlt 300 évben is, amikor 22 pápa lett vértanú. De az egyháznak nem vált annyira hátrányára ez, ezzel a nagy áldozattal, mint amennyibe kerül ma az egyháznak a szolgaszerepe és a néma szerepe akkor, amikor Isten igéje ellen, emberi jogok ellen megy a harc és küzdelem.⁵⁵

---

⁵³ „Canale” dosszié Történelmi Hivatal O – 14963 / 7 A In: KAHLER Frigyes: *III/III-as Történelmi olvasókönyv 3.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2005. 182.

⁵⁴ KRAJSOVSKY Gábor: *Harcold halálíg az igazság harcát.* 41. <http://www.ppek.hu/k814.htm>

⁵⁵ A Deutsche Welle hangképes összefoglalója MINDSZENTY József: *Emlékirataim* című könyvének Frankfurt-Kronbergben 1974. október 11-én történt könyvbemutatójáról és sajtótájékoztatójáról. A teljes anyagot annak (Münchenben történt) összeállítója, vitéz Molnár János Imre bocsátotta rendelkezésre Krajsovsky Gábor részére, amely az Astra / Mária Rádió (4131/Radio Maria Astra) adásában hangzott el 2002-ben, illetve jóval később ennek első fele megjelent a Szent István Társulat CD lemezén történt kiadásában, „Mindszenty szól” címmel, 2012-ben. http://www.eucharisztikuskongresszus.hu/pdf/KG_Mindszenty_108c.pdf

Mit ért el az Ostpolitik?

„VI. Pál ezen levelével így teljesedett be Mindszenty földi elmarasztalása. Hazájában idegen zsoldban álló bitorlók mondták rá az életfogytiglani börtönt, most számkivetésben pedig a Szentszék tör pálcát felette, mert ma: »a kapcsolat kell, nem a helytállás«, mert »a vértanúk a hitvallók kora lejárt«, ahogy ezt magán-naplójába bejegyezte.”⁵⁶

(Harangozó Ferenc)

Eördögh István⁵⁷ egyháztörténész elgondolkodtató tanulmány közölt a feni kérdésben. Ebből olvashatunk most vonatkozó részleteket. „De akkor mit ért el az *Ostpolitik*? Mindszenty és más ellenállók morális ellehetetlenítését? Az oly sokak vállalta passzív rezisztencia nevetségessé tételét? Az Országos Béketanács Katolikus Bizottságának és a Magyar Püspöki Kar *Opus Pacis* szervezetének bizalmát élvező kollaboránsok, elvtelen haszonélvezők és nagyobb egyházi hivatalokra éhező párt-konszenzussal jelöltek legitimizálását? A magyar bázisközösségek tönkretételét, a római magyar felső hierarchia kanonizálását? A római magyar emigráns klérus irattárának Casaroli személyes irányításával és erőszakkal történt elkobzását, netán a dialogizáló kommunista partnernek történt kiszolgáltatását? A római Pápai Magyar Intézetnek a kiszolgáltatottságát az állami ellenőrzésű, »poloskákkal« megfigyelt Via Giulia-i épületben és az intézet rektorainak a még 1951. május 19-én létrehozott Állami Egyházügyi Hivatalnak tett, mindmáig titkosított rendszeres jelentéseit, amely szervezet a kommunista minisztertanács felügyelete alá tartozott egészen a rendszerváltásnak nevezett új hatalomfelosztásig? A földalatti egyház tikos szenteléseinek demoralizálását (...) A mindmáig nem kárpótolt teológusok 24 hónapig tartó, diszkriminatív módon történt besorozását, hivatásuk és tanulmányi előmenetelük tönkretételét célzó katonai szolgálatát a nagyatádi, lenti vagy más büntető jellegű egységeknél? Vagy talán az 1964-es megegyezést követően már decemberben történt hat jezsuita, hét *Regnum Marianum*hoz tartozó és két más egyházmegyes pap letartóztatását. (...) Casaroli, mint jó diplomata, minderről nem is vesz tudomást könyvében. (...) A Casaroli-féle apológia azt viszont nem titkolta el, hogy Mindszenty, miután engedni volt kénytelen VI. Pál pápa presszióinak és az *Ostpolitik* megoldást hirdető hírnökeinek, megbánta 1971. szeptember 28-i távozását Magyarországról és lelkifurdalástól gyötrődve kijelentette: »ego debuissem mori in Hungaria (Magyarországon kellett volna meghalnom – KG)«, ami viszont az olvasó számára az *Ostpolitik* etikai csődjének autentikus minősítése.”⁵⁸

Adriányi Gábor összegző megállapítása is rámutat a magyarországi katolikus egyház hanyatlásának valódi okaira.

„Az egyház gúzsbakötése tökéletes volt. És mit tett ez ellen Casaroli? Semmit. Az agrément (1964. szeptember 15 – KG) bebetonozta ezeket az állapotokat. A békepapi mozgalmat, amely az egyházat megosztotta és belülről emésztette, az egyezség nem számolta föl. Igaz, a pártállam nem támogatta a békepapi mozgalmat olyan mértékben, mint azelőtt, de

⁵⁶ DR. HARANGOZÓ Ferenc: A történelmi per nincs lezárva. Életünk. München, 1979. június. In: HETÉNYI Varga Károly: *Papi sorsok a horogkereszt és a vörös csillag árnyékában I.* Lämpás Kiadó, Abaliget 1992. 192.

⁵⁷ http://www2.arts.u-szeged.hu/rehlist/kutato_hun.html#eordogh

⁵⁸ EÖRDÖGH István: Krokodilkönnyek Rómából – Casaroli bíboros: A türelem mártírságáról. Új Hevesi Napló XI. évfolyam 8. szám – 2001. augusztus; 64.

erre már nem is volt szüksége, mivel az Egyházügyi Hivatal és az államvédelem minden egyházi helyen elegendő kollaboránssal rendelkezett, akik szabadon vagy kényszerítve a hatóságok kívánságának készségesen engedelmeskedtek. A békepapi mozgalomról Casaroli a magyar egyházzal kapcsolatban, emlékirataiban még csak említést sem tesz.⁵⁹

„A Kádár-korszak utolsó éveit mindazonáltal már az erőviszonyok megváltozására és az Egyház nagyobb mozgásszabadságára utalnak. De mindezek a pozitív jelek (...) a magyar katolicizmuson belül nem tudták elfeledtetni, hogy a katolikus Egyház talajt veszített a társadalomban, és egyre gyorsabban, erőteljesebben zsugorodott. Úton volt afelé, hogy az egykor imponáló nagyságából kisegyházzá váljék. A Kádár-korszak végén el is érkezett ide.»⁶⁰

Sorsok és végzetek

A Vasárnapi Levél⁶¹ egyik 1974-es számában egy meglepő írás jelent meg azon személyekről, akik valamilyen formában (a kommunisták oldalán) részt vettek a Mindszenty bíboros elleni összeesküvésben, rágalomhadjáratban.

„Akkor még az »enyhülést« színlelő Moszkva-hű rendszer a Mártír Bíborost egy rétsági »fölszabadított«, vagyis elkommunizált kúriában tartotta országtól-világtól elzárva. Eljutottak-e hozzá kínzói, a rendszer gyalázatos pribékjei már akkor beteljesedett végzetének híre? Nem tudom. Mi is csak időről-időre afféle »azt mondják« stílusban értesülhettünk a nép előtt gondosan titkolt esetekről.

1956 nyara volt, amikor az azóta már megboldogult testvérem szerencsésen visszaérkezett egy nyugati küldetésből. Ha a terror hallgatást is parancsolt, Mindszenty hercegprímást senki sem felejtette el s így nem csoda, ha mindenkit érdekelt, ami vele kapcsolatos lehetett. Sorra vettünk hát mindenkit, az ország első zászlósurának letartóztatását elrendelő Rajktól, az azt végrehajtó Ocskó Gyulától kezdve az akaratbénító szérumot adagoló⁶² Weil doktorig mindenkit. Érdekes, elrettentő képsorozat tárult elénk. Rajkot felakasztották; utódját, Kacar Jánost, aki »kihallgatta« Mindszentyt, szintén felakasztották; Ocskót agyonlőtték a határőr ÁVO-sok, amikor a »szabadságot akarta választani«! A hírhedt igazságügy minisztert, Riesz Istvánt a börtönben megfojtották (cellájában agyonverték⁶³). A kínvallatók egyike, Zöld Sándor öngyilkos lett. Az úgynevezett orvosok, a Szovjetből a Hercegprímás »kezelésére« küldött Kaftanoff doktor megőrült; asszisztense, Blaukopf doktor ott égett lakásán; Weil Emil doktort meggyilkolták. A Mindszenty kézírását hamisító Sulner »írásszakértő« Párizsba szökött és ott rejtélyes körülmények között kimúlt.

⁵⁹ ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 62-64.

⁶⁰ ADRIÁNYI Gábor: *A Katolikus Egyház története a 20. században Kelet-, Közép-kelet és Dél-Európában.* Kairosz Kiadó, 2005. 197-198.

⁶¹ A Vasárnapi Levél egy Ausztriában - általában heti rendszerességgel – korábban megjelentetett magyar nyelvű egyházi kiadvány. Ennek Klagenfurtban kiadott mellékletében, a Kultúréletnek részeként jelent meg a MINDSZENTY József: *Szentbeszédék I-XII.* című bécsi füzet sorozat, amely Mindszenty bíboros bécsi szentbeszédeit tartalmazza.

⁶² Ehhez lásd még: BALOGH Margit: A Mindszenty-per. Korunk 2012. július; 3-17.

⁶³ MINDSZENTY József: *Emlékirataim.* Weller Publishing Co. Ltd., Torontó, 1974. Szent István Társulat, Budapest, 1989. 8.

Távol volt tőlünk a kárörvendés, még a gondolata sem kísértett. Annál inkább mély meggyőződéssel vallottuk, hogy Isten malmai örölnek, s hogy aki Istenben bíz, nem csalatkozik. S a népünk, nemzetünk szabadságáért sóvárgó vágyódásunk tüzeit ilyen reménykedés olaja akkor is, ma is éleszti, és ébren tartja.”⁶⁴

Elfelejtett vértanúk

XVI. Benedek pápa döntése értelmében a 2012. október 11-től 2013. november 24-ig terjedő időszak a hit éve volt a katolikus egyházban. A kezdő dátum a II. Vatikáni Zsinat megnyitásának 50. évfordulója. A zsinatok minden esetben a hit megújításának, megerősítésének céljával kerültek összehívásra. Ez a célkitűzés a legutóbbi egyetemes zsinatot követő ötven év múltán aktuálisabb volt, mint valaha. A katolikus egyház abban az időben (1962 és 1965 között, a zsinat időszakában) Magyarországon és a többi, kommunista uralom alatt levő országban a teljes leigázottság állapotában volt.⁶⁵ A keresztény egyházak akkor egy dologban biztosan közösek voltak: az elnyomó politikai rendszer következtében mindegyik szenvedett. A kommunista szuperhatalom potentátorai és a vatikáni keleti politika vatikáni képviselőinek egyezkedése következtében a II. Vatikáni Zsinat egyetlen ülészaka, annak egyetlen hivatalos dokumentuma sem ítélte el a több mint százmillió – halálos és nem halálos – áldozatot követelő, a történelem legkegyetlenebb és leginkább istenellenes rendszerét, az ateista kommunizmust.⁶⁶

A II. Vatikáni Zsinat egy szóval nem tett említést a 20 millió keresztény meggyilkolásáról, a 40 ezer szerzetes és apáca vértanúságáról. VI. Pál pápa később államfőnek kijáró pompával fogadta azt a Kádár Jánost,⁶⁷ aki Mindszenty Józsefet megkínóztatta és börtönbe juttatta, és aki 1956-ot követő megtorlás éveiben ártatlan embereket felakasztatott.⁶⁸ A kommunisták még a saját törvényeiket sem tartották be! És akkor a pápa azt mondja, hogy majd először az ő lelkiismerete⁶⁹ és utána a történelem ítélete – hát jó vastag lelkiismerete volt! Semmit se nyertek vele – nem volt írásbeli garancia kommunista részről (más kérdés, hogy azt se tartották volna be). A Magyarországon kinevezett püspökök közül sokan a pártállam ügynökeként is működtek;⁷⁰ és akkor XXIII.

⁶⁴ MARITS L.: Sorsok és végzetek. Vasárnapi Levél, Wien, 1974. (11/12.), 629.

⁶⁵ ADRIÁNYI GÁBOR: *Az egyháztörténet kézikönyve. Dissertationes Hungaricae ex historia ecclesiae IV.* Aurora könyvek. München, 1975. Szent István Társulat Budapest, 2001. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár <http://www.ppek.hu/k201.htm>

⁶⁶ Stéphane COURTOIS, Nicolas WERTH, Jean-Louis PANNÉ, Karel BARTOSEK, Jean-Louis MARGOLIN, Andrzej PACZKOWSKI: *A kommunizmus fekete könyve – Büntény, terror, megtorlás.* Nagyvilág Kiadó, 2000.

⁶⁷ VI. Pál ezen kívül még több kommunista, nemzetirtásban részt vevő vagy ahhoz segédkezett nyújtó pártfőtőkárt is kitüntető pompával és maximálisan elismerő, dicsérő szavakkal fogadott; ennek dokumentumait lásd: József MACKIEWICZ: *A Vatikán a vörös csillag árnyékában.* Attraktor Kiadó, Máriabesnyő, 2012.

⁶⁸ <http://beszelo.c3.hu/cikkek/az-1956-os-magyar-forradalmat-koveto-politikai-megtorlas-aldozatainak-hiteles-nevsora>, <http://www.kommunizmusbunei.hu/publikaciok/az-1956-os-forradalom-es-szabadsagharc-20000-halottjarol>

⁶⁹ „Ezek előbb lelkiismeretünk döntésének, és csak azután a történelem ítéletének vannak alávetve.” (VI. Pál pápa szavai Kádár Jánoshoz, annak Vatikánban tett látogatása alkalmával.) In: ADRIÁNYI GÁBOR: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 196.

⁷⁰ Még a legoptimistább becslés szerint is a püspöki kar 64%-a hálózati személy volt. 1969 után mindenesetre az érsekek minimum 80%-a ügynök volt. In: TABAJDI GÁBOR – UNGVÁRY KRISZTIÁN: *Elhallgatott múlt. A pártállam*

János pápa azt mondta a három magyar püspöknek, hogy likvidálni akarja annak az embernek az ügyét, akit az Andrássy út 60-ban hitéért 39 napig kínoztak, azaz Mindszenty Józsefét! Az új pápa, XXIII. János 1962-ben meghirdette a II. Vatikáni Zsinatot. Erre az alkalomra azonban – akárcsak az 1958-as pápaválasztási konklávéra – Mindszenty bíboros nem utazhatott ki. Viszont Hamvas Endre, Kovács Sándor és Brezanóczy Pál⁷¹ a zsinatra *állami* megbízatással érkeztek. Ez pedig a következőkben állott: el kellett érniük, hogy a zsinat ne ítélje el a kommunizmust, valamint „el kellett intézni” a Mindszenty-ügyet. 1962. október 9-én XXIII. János pápa magánkihallgatáson fogadta a három magyar főpapot. „Az említett kihallgatáson a pápa a látogatók üdvözlése után azonnal a Mindszenty-ügyre terelte a szót és azt mondta: »Volo quamprimum casum Cardinalis Mindszenty liquidare« (A Mindszenty-ügyet mielőbb fel akarom számolni.) Az audiencia végén Brezanóczy Pál még a pápai rezidencia folyosóján ujjával csettintve azt mondta társainak: »Látjátok, többet értünk el, mint reméltük.«⁷²

Krisztus szavai és tanítása alapján a kereszténység első 300 évében élt vértanúknak van igazuk, a kereszténység sarjadása nekik köszönhető – így ezt az utat gőg nélkül megkerülni lehetetlen!

Tartozás a hitvallók felé

„Nem az teszi az egyháznak a jó szolgálatot, aki annak történetét elhallgatja, hanem aki annak valóságát őszintén feltárja.”⁷³

(Adriányi Gábor)

Az alábbiakban a magyarországi jelenkori egyháztörténeti tényfeltáró kutatásokkal kapcsolatosan a Szabó Gyula plébánossal készített riportból olvashatók részletek.

„A rendszerváltás után több mint tíz évig vártuk, hogy a katolikus püspöki kar lépni fog. Arra számítottunk, hogy létrejön egy olyan szakértői csoport, amely jól átgondolt stratégia alapján, szisztematikusan, szakmai igényességgel feldolgozza a múltat. Ez elmaradt, ezért kénytelenek voltunk mi belevágni.”⁷⁴

A Vatikán nyilván attól félt, hogy engedmények és kompromisszumok nélkül a megsemmisülés fenyegeti a magyar egyházat.

Ez a taktika kudarcot vallott. Annnyit sikerült elérni, hogy egy idő után már nemcsak a templomokban, hanem a plébániákon is lehetett hitoktatást tartani. (...) Az 1964-es megállapodás olyan lélektani törést okozott, amit szerintem máig nem hevertünk ki. A

és a belügy. *A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956-1990.* Corvina, 1956-os Intézet. Budapest, 2008. 291.

⁷¹ Brezanóczy Pál egri érsek „Kékes Pál” fedőnévvel szerepel a beszervezett püspökök listáján. In: TABAJDI Gábor – UNGVÁRY Krisztián: *Elhallgatott múlt. A pártállam és a belügy. A politikai rendőrség működése Magyarországon 1956-1990.* Corvina, 1956-os Intézet. Budapest, 2008. 288, 291.

⁷² Mester István római prelátus közlése Adriányi Gáborral, 1971-ben. Értesüléseit Kovács püspöktől kapta. In: ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 36.

⁷³ ADRIÁNYI Gábor: *A Vatikán keleti politikája és Magyarország 1939-1978. A Mindszenty-ügy.* Kairosz Kiadó, Budapest, 2004. 8.

⁷⁴ SZABÓ Gyula: *A Pápai Magyar Intézet, mint a magyar hírszerzés előretolt bástyája (1963-1989).* Püski Kiadó, Budapest 2011.

klérusban sokan tényleg elhitték, hogy nincs más út, állandóan kompromisszumokat kell kötni a hatalommal. A Mindszenty József helyébe lépő Lékai László bíborosnak nem véletlenül volt az a jelmondata: "A megnyesett fa kiszárad." Lékai meghirdette a kis lépések politikáját, amihez magunk között mindig hozzátettük: kis lépések, nagy megalkuvások. Az a közösség, amelyik nem a tanúságtevőire építi a jövőjét, nem méltó a jövőre. A Szentírásban a hűségről több száz helyen olvashatunk, a túlélés viszont csak néhányszor szerepel benne, és Jézus akkor is pejoratív értelemben használja: "Aki meg akarja menteni az életét, az elveszíti azt." A Vatikán és a magyar katolikus egyházi hierarchia azonban nem a hűségre, hanem a túlélésre rendezkedett be. Kihátrált azok mögül, akik a Kádár-rendszerben is vállalták az üldöztetést. (...) Ha viszont minden marad a régiben, akkor ezzel azt üzenjük a következő nemzedékeknek, hogy ebben az országban nem érdemes becsületesnek lenni."⁷⁵

Mindszenty bíboros élete utolsó másfél évében nem volt az esztergomi főegyházmegeye érseke; halála pillanatában sem, máriacelli temetése és esztergomi újratemetése idején sem. *Mindszenty bíboros esztergomi érseki székétől való megfosztását a Vatikán a mai napig nem rehabilitálta!* Mindszenty József az esztergomi érsekek között nyugszik a bazilika kriptájában, jóllehet VI. Pál pápa 1973. december 18-i dekrétuma ma is érvényes.⁷⁶

Végrendelet az amerikai követségen

Mindszenty bíboros – tanúk írásos ellenjegyzése kíséretében – több alkalommal fektetett le végrendeleti megnyilatkozást, utólagos kiegészítésekkel. Ezek közül alább ismertetésre kerül az 1962-ben lejegyzett dokumentum néhány fontos, a bíboros sajátos nyelvezetét és megfogalmazásait is tükröző része.

„Az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek Istennek nevében!

70 és fél évvel a vállamon, a halál és örökkévalóság küszöbén, értelmem birtokában és akarati szabadsággal, halálom esetére a következő végrendeletet teszem fölkiért végrendeleti tanúk közreműködésével.

Lelkemet Isten irgalmába, testemet a honi földnek ajánlom. Hűséggel az Egyház fejéhez és a történelmi magyar hazához, ellentmondok a frigyessült harcos Istentelenségnek, és a szinte mindent elöntő orosz és szláv imperializmusnak. Az Apostoli Szentszéket kérem a Szent István hierarchiája megőrzésére.

Szenvedő népemnek, a magyar püspöki karának, főegyházmegeyém papjainak és híveinek, a bűnmezsgyéken innen és túl, a tengereken is túl a hontalanoknak, ez az üzenetem:

Gyötrelmes sorsotokban, amíg Isten végtelen könyörületéből – minden lehetséges hívőnek – jó a virradat – éljete hűségben Istenhez, Egyházhoz és történelmi hazátokhoz.

⁷⁵ Ügynökök és vértanúk egyháza. Levéltári kutatásairól nyilatkozik Szabó Gyula plébános. CZENE Gábor, Népszabadság Online, 2005. február 27. <http://www.nol.hu/archivum/archiv-353395>

⁷⁶ MÉSZÁROS István: „Állok Istenért, Egyházért, Hazáért.” Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, Budapest, 2000. 147.

Akik ma a magyar népet boldognak mondják, megcsalják. A birodalmi és tartományi vezérekről sorjában megmondják a saját táborban, mik ők tudás, jellem és emberség dolgában. Elítélőik se mások, hisz ama bélyegesek eszközei, önkéntes kiszolgálói vagy alkalmazói voltak.

A szocializmussá hamisított marxizmus-leninizmus, ami ellenmondás nélkül, sőt magasztalva huzamosan volt sztálinizmus, a magyar népnek méreg és halál, mert rablás, gyilkolás és hazugságözön, tatár és török világ. Minden hirdetett siker olyan, aminő Sztáliné, Rákosié volt.

A rendszert a magyar nép megdönteni nehezen tudná – terrorizmussal és imperializmussal bebiztosította magát – de az elismerést a magyar nép sohasem adhatja meg lealjasodás nélkül, amit a gyászmagyarok, a tatár, török-, labanc és muszkavezetők jelentettek.

Ne engedjétek a célzatos alkohol áradatnak. Ne engedjétek az orosz érdeket a magyar anyaméhig, orosz-bérenc, esküszegő »orvosok« és »gyógyszerészek« kezével. Aki teszi, engedi, megtagadja magyarságát, ártatlan magyar életek útonállója idegen bandák kötelékében silány szegődménnyel. Az egy és félmillió bevallottan kiirtott élet – hárommillió »szülőt«, pár ezer »orvost« jelent és bélyegez.

Ha Isten ránk tekint, ne adjunk helyt a bosszúnak; csak a sietve visszaállítandó független és magyar bíróság lehet illetékes a számonkérésben.

Köszönöm a derék magyar népnek, hogy rabságomból 1956-ban kiszabadított. Büszke emlékként viszem a sírba azt a tudatot, hogy népem szabadított ki és nem az idegenből telepített, az elítélésből és rehabilitációból egyaránt taktikai játékot űző hatalom, amely véres, szennyes törét vakítóan fényesre akarja csiszolni az úgynevezett »megkegyelmezésben«.

Köszönöm az Egyesült Államok elnökeinek a nobilis befogadást és annak meghosszabbítását. Értem Eisenhower és Kennedy elnök urak gesztusát. Kérem az Egyesült Államok elnökét, ne hagyják elveszni a történelmi Magyarországot.

Vagyonom, amiről végrendelkezzem, nincs. Nem fáj. Kifosztottak, ahogy elszegényítették népemet.”⁷⁷

---

⁷⁷ Budapest, 1962. október 19. Carl. R. Sharek és Joseph Sherman végrendeleti tanúk előtt.
<http://5mp.eu/web.php?a=ministransok&o=DxgvXqsvzU>

Papszentelési évforduló

Záró gondolatként Mindszenty bíboros pappá szentelésének 59. évfordulóján Los Angelesben elmondott beszédjének egy részletét olvashatjuk, amely megmutatja, hogy a bíboros teljesen tudatosan és teljesen szándékosan vállalta küzdelmes életútját. *„Egy embernek az életútja adva van azzal, hogy milyen családból indul el és azzal, hogy milyen történelmi helyzetek kívánják az ő helytállását. Tegyük még hozzá azt, hogy az én 59 éves papi életemből 44 százalékot börtönben, azután félrabságban az amerikai követségen 15 évig és azután számkivetésben vagyok most itt, nálatok is '71 óta. Ha még egyszer kellene kezdenem az életet, úgy kezdeném, ahogy kezdtem. És ha teljes nyíltsággal látnám azt, hogy mi lesz a következménye, hát akkor is ugyanazt tenném, amit tettem.”*⁷⁸

---

⁷⁸ Los Angeles, Szent István plébániatemplom 1974. június 14. In: CSONKA Emil: *Krónika Mindszenty bíboros amerikai útjának egyik jelentős szakaszáról*. München, 1974 (kézirat). Függelék 13.

Centralista confessorok

„A magyar katolikus közvélemény és papság rokonszenvvel, megértéssel és szeretettel fogadta lépésünket. Csodálta azt a bátorságot, amellyel a fiatal, centralista kispapság odaadta vérnélküli áldozatra életét. Az öreg és fiatal papság egyaránt útmutató példát látott benne, csak egyedül a békepapok és a megalkuvók szörnyülködtek. Ez a lépés vízválasztó volt a magyar papság életében, mert mindenkinek ettől kezdve állást kellett foglalnia: vagy a békepapság ellen, vagy mellette. Az előljárók és a tanárok azonban szomorú feladatra vállalkoztak: végrehajtották egy kommunista állam gyalázatos büntető szankcióját ártatlan és hűséges kispapokkal szemben.”⁷⁹

(Adriányi Gábor)

SZÉKELY TIBOR

1957–1961

„KISPAPLÁZADÁS”

A RÓMAI KATOLIKUS PÜSPÖKI KAR ÉS
A KÖZPONTI SZEMINÁRIUM KISPAPJAI NAPLÓJA
A FORRADALOM BUKÁSÁTÓL
A KISPAPLÁZADÁS FELSZÁMOLÁSÁIG

Kézirat 2011. **ISBN 978-963-88589-4-8**

<http://mek.oszk.hu/09500/09579/>

3.8.1. sz. melléklet (402-407. oldal)

⁷⁹ SALACZ Gábor: *A Magyar Katolikus Egyház tizenhét esztendeje (1948-1964)*. Dissertationes Hungaricae ex Historia Ecclesiae IX. Görres Gesellschaft München 1988. 224. Szerkesztő: Adriányi Gábor

Vas Megyei Tanács V.B.
Művelődési Osztály
Egyházügyi előadójától

Szigorúan titkos
002-6/1958.
Tárgy: kispapok nevelésével kapcsolatos gondolatok, javaslatok.

Művelődési Minisztérium
Egyházügyi Hivatala
Madai András elvtársnak

A szeminárium mindig féltve őrzött területe volt az egyháznak. Különösen féltve őrzik ezt a Megegyezés óta a püspökök. Az állam részéről történt ugyan néhány nagyon fontos intézkedés a szemináriumok életét illetően, azonban ezek főleg adminisztratív jellegűek voltak. Gondolok itt egyes szemináriumok megszüntetésére, összevonására, stb. Azonban, a szemináriumi légkör megváltatása nem történt meg. Igaz, hogy több vezető beosztású tanár le lett váltva, azonban a helyükbe nem kerültek megfelelőek, olyanok, akik a szemináriumi hangulatot meg tudták volna változtatni. Tapasztalatból ismert tény, hogy a fiatal papok a legvadabb reakciósok. Az utóbbi 6-8 év alatt annyi rendszer ellenes kispap került ki az ország területére, hogy szinte 20-30 esetleg 40 évre is alaposan el vagyunk látva rossz minőségű papokkal. Szerintem azért nem sikerült mind eddig megfelelő tanári garnitúrát kialakítani, mert az erre alkalmas békepap kevés. Másrészt azok a békepapok, akik erre alkalmasak volnának, nem vállalják a tanárságot, mert ez igen nagy lekööttséget jelent, mert mindig szem előtt kell lenniük, ami pedig a legfontosabb, itt sokkal kevesebb anyagiakban részesülnek, mint egyébként. Másik alapvető hiba véleményem szerint a tanári karnál az, hogy a legtöbb teológiai tanár nem tartja élethivatásának a tanárkodást, hanem csupán ugródeszkának egy jó dotációjú plébánia, vagy rang, beosztás felé.

A fent leírtakon feltétlenül változtatni kell. A tanárságra alkalmas békepapot, lojális magatartású papot be kell vinni a szemináriumba. Ha másképp nem megy akkor úgy, hogy tanársága mellett meghagyni neki plébániáját. Kiköt-ném, hogy csak olyan pap lehet teológiai tanár, aki legalább 5-6 vagy inkább több évig kint volt a pasztorációban. Tehát ismeri a valós életet, nem csak elméletileg képzett, hanem gyakorlatilag is tud eligazítást adni.

Kispapok felvételéről: A szombathelyi egyházmegyében, de általában minden egyházmegyében u. n. „opus vocationis” működik. Ez a szervezet papjelölteket toboroz. Tudtommal ez nem megengedett szervezet. E szervezet élén rendszeresen nagyszervezőkészségű nagyon reakciós pap áll. {...}

Az utóbbi évben szervezték meg a „késői hivatások” mozgalmát. Ezek számára megszervezték az előkészítő kurzusokat. Itt átgyúrnak pappá olyan anyagokat, akikből egyébként nem lett volna pap. Más körülmények között szóba se álltak volna velük. De most ezek a „késői hivatások” nagyon alkalmasak az egyháznak, mert rendszerint reakciós alakokról van szó.

Javaslatok a felvételhez:

1. A papnak jelentkezőnek legyen humán tagozatú érettségi bizonyítványa. Akinek nincs érettségije, nem lehet pap.
2. A concursus, vagyis a felvétel pontos idejében jelentkezzenek. Aki elmulasztja a pontos jelentkezést, azt később fel venni nem lehet, legalább is abban az évben.
3. Megszüntetni az előkészítő tagozatot.
4. Aki pap akar lenni, az már az iskolában jelentkezze. Negyedik osztályban úgyis közölni kell a tanárokkal, hogy milyen pályára akar menni az illető diák. Ne szégyellje, ha pap akar lenni. Így le is lehet beszélni sokat.

5. Az egyházi gimnáziumokat újabban mindenütt küsszemináriumnak nevezik. Esetleg kikötni azt, hogy csak innen kerülhetnek ki kispapok. Persze itt is változtatni kellene a tanári karon.

6. A felvételi vizsga tanárait, engedjék meg, hogy az egyházügyi előadó javaslata alapján állítsa össze a püspök. Nem ártana jelen lenni nekünk sem a felvételen.

7. A felvételi vizsgán ne csak ének és latin kérdés legyen. Hanem pl. ilyenek is: miért akar pap lenni? Milyen szempontok vezették eddig, hogy kialakult a hivatása? Hogyan képzeli jövőbeni papi életét. Minden jelentkezővel részletes önéletrajzot íratni.

8. Korlátozni kellene a reakciós származásúak felvételét. Persze korlátozni kellene a munkás és parasztszármazású gyerekek felvételét is. Az az illető, aki nem tud megbarátkozni a szocializmus kereteivel, azt felvenni nem szabad. Sőt ezeket most kell kirakni a szemináriumból.

Szemináriumi élet: a napirendet nem akarom végig felsorolni. De ezen is kell változtatni. Jelenleg pl. tilos a kispapoknak politikai előadást meghallgatni, politikai és más újságokat, könyveket olvasni, kivéve katolikus lapokat.

A napirendhez javasolnám:

1. Ebéd után újságolvasás. A kispapok felváltva ismertessék a sajtót a legfontosabb bel és külpolitikai eseményeket

2. A szeminárium önképzőkörökben ú. n. magyar iskolákban foglalkozzanak politikai kérdésekkel. A Horthy időben itt mindig politizáltak. Megtanították tisztelni a református államfőt. De most csak gyalázni tanítják a kormányt. A Magyar Iskolák foglalkozásaira írjon ki pályatételeket a Katolikus Bizottság. Pl. a Béke mozgalom fontosságáról. A szövetkezeti élet, gazdálkodás előnyeiről, áldásairól, stb., a jó tételeket jutalmazni is lehetne. Felolvasni minden kispap-nak. A magyar iskolákon tartson előadást haladó szellemű vidéki pap fontos gyakorlati kérdésekről, pl. a békemunkában való részvételről, az állami szervekkel való érintkezésről, stb.

3. Nem ártana esetleg kirándulni vinni a kispapokat, tsz-be, gyárba, az őszi vásárba, esetleg megmutatni nekik a parlamentet, stb.

4. Meg kellene engedni, hogy eljárhassanak moziba.

5. Nagyobb szabadságot kellene biztosítani a kispapoknak. El kell hagyni a középkori terrorokat, a normális és nem álszent dolgokra, szemforgatásra kell tanítani őket.. Legyen pl. hetenként 2 fogadó napjuk stb.

6. Nagyon fontos volna, hogy a Hivatal munkatársai, elsősorban a vidékiek, a saját egyházmegyéjük kispapjait rendszeresen látogassák a szemináriumban. Ismerkedjen, foglalkozzon velük.

7. Meg kellene próbálni azt, hogy esetenként képzett elvtárs tart politikai tájé-koztatót egy-egy szeminárium összes kispapja számára.

Tantárgyak: úgy tudom, két új tantárgy van bevezetve pár éve. A politikai gazdaságtan és az alkotmánytan. Ezek jók is, azonban azon múlik minden, hogy hogyan adják le, hogyan keltik fel iránta az érdeklődést. Az érdeklődés felkeltése általában rossz. Úgy tudom, hogy Pesten Kecskés professzor minden lélek nélkül, szárazon ad csupán elméletet, megbeszélés, egyebek nincsenek.

Ami az alkotmánytant illeti, azt csupán ismertetik, megmutatják. Mi lenne, ha azt is úgy kellene tudni minden kispapnak, mint a codexet és úgy is vizsgázni belőle?

Azt javaslom, hogy az említett két tantárgyat, a polgárd és alkotmánytant nagyon meg kellene követelni. Szabályszerű vizsgát követelni.

A szociológia órák keretén belül alaposan meg kellene tárgyalni, megmutatni a kapitalizmus és a szocializmus közötti különbséget. A szoc. fölényét, legyőzhe-tetlenségét, azt, hogy egyedül a szoc. az emberiség jövője.

Javaslom hetenként felolvasni egy órában, ha többre nem tellik u. n. gyakor-lati dolgokról c. előadást. Ennek keretében pl. ilyen kérdésekről kellene tartani előadásokat: állami szervekkel való érintkezés, tanácsokkal való kapcsolat-tartás, miben segíthet a pap a községfejlesztésben, egyházügyi hivatal szerepe, Megegyezés fontossága, államigazgatásunk felépítése, tanácsrendszerünk előnyei, békemozgalom szerepe általában, békepapi bizottságok szerepe – fontossága, stb. Egyházi vonatkozású kérdéseket is felvetni pl. ilyeneket: hitoktatás, magatartás az iskolában, a pedagógusokkal való viszony, műemlék védelem, egyházmegyei hatóságokkal való érintkezés, plébánia helyes vezetése, költségvetések, számadások, gyűjtés kérdése, enge-délyek kérése, okmányok kiállítása, stb. - . Ezek és sok más hasonló kérdés olyan, amiről a teológus nem hall, viszont az életben rendszerint találkozunk velük és sokszor akarata ellenére is elcsúszik, rajtuk mivel ezekről nem hallott.

Ha már tanítják a marxista tanokat, általában a materialista filozófiát, akkor azt úgy tanítsák, hogy ez maradjon meg elméleti, síkon. Vagyis azt megértetni, hogy köztünk kibékíthetetlen ellentétek vannak, azonban azt nem engedjük meg, hogy ebből kifolyólag olyan reakciós politikai munkát végezzen egy pap is, ami népi hatalmunk ellen irányul. - Bebizonyítani, hogy államunk biztosítja a vallási és lelkiismereti szabadságot, ezek gyakorlásához biztosítja az anyagi feltételeket is, azonban azt értse meg minden pap, hogy a munkásosztály politikai hatalmából nem adunk senkinek sem.

Feltétlen tisztázni kellene a forradalom és ellenforradalom kérdését.

Feleslegesnek tartom tanítani a cosmológiát, a sok keleti nyelveket. Nincs semmi gyakorlati lehetőségük. E helyett lehetne beállítani orvos által tartott órákat, az élet problémájáról, nehézségeiről szexuális vonalon is.

Felül kellene tüzetesen vizsgálni a tantárgyakat, és ami idejét múlta – ilyenek vannak – azokat kihagyni, illetve mással helyettesíteni.

Feltétlenül fontosnak tartom felkészíteni a kispapot az államesküre. Tanítani, magyarázni az állameskü jelentőségét, fontosságát, abból fakadó kötelessége-ke-t. - Felszentelés előtt kellene letenni az államesküt, ugyanúgy mint a következő három esküt:

1. Antimodernista eskü = hűség az egyházhoz, hiszekegy, hitágazatok, küzde-lem a modernizmus ellen.
2. Hűségeskü az egyházmegyéhez, püspökhöz.
3. Cölibátus = a papi hűtlenség eskü.

Ezen eskük szövegét a kispap saját kezűleg írja és ő olvassa fel aszentelése előtti napon. Ekkor legnagyobb az ünnepélyesség. Ezután kerülnek másnap szentelésre.

A gyakorlatban az a helyzet, hogy sokszor két és múlva teszi le a kispap az államesküt, mert pél szentelése után még mindig tanulmányokat folytat, közben rendszeresen pasztorál. Így aztán még inkább csökken az állameskü jelentősége.

Az állameskünek akkor volna jelentősége, ha az említett három eskü után közvetlen, abban az ünnepélyes hangulatban a püspökkel az élen átvonul-nának a Megyei Tanácsra és ott szintén ünnepélyes keretek között letennék az államesküt. Aki erre nem hajlandó, azt nem engedni szentelni.

Nagyon fontosnak tartom a káplánvizsgák és a plébánosvizsgák kérdését.

A káplánvizsga anyaga a dogmatika, moráli, pasztorális. Kb. ez az anyaga a plébános vizsgának is. Kellene ezeket bővíteni a fent leírt tárgyakkal. A Megegyezést is felvenni vizsgaanyagának, a hitoktatási végrehajtási utasításokat, a 22. Elnöki Tanácsi rendeletet stb. Adni kellene néhány jól átgondolt vizsgatételt. Azok a káplánok, plébánosok, akik nem

tudnak megfelelni ezeknek a követelményeknek, azokat szelektálni, vagy legalább is nem adni nekik önálló plébániát.

Káplán és plébános vizsgáztatónak javasolnám a szombathelyi egyházmegyében: Dr. Bosnyák Károly volt teológiai tanárt, jelenleg Zalaegerszeg I. plébánosát, Schmidt József volt tanárt, jelenleg kámi lelkészt, Dr. Varjas Győző püspöki titkárt, és hogy maradjon a régiiek közül is Dr. Kappel János kanonokot. Ki kellene ejteni Ságghi Elek kanonokot, aki többszörös börtön-töltelék, Géfin Gyula volt rektort és kirúgott vikáriust, Radványi Mihály rend-kívül reakciós karnagyot, Szabó Elek lógó, csavargó, reakciós volt ferencest.

Tanárokról és előjárókról: A papnevelés csak akkor jó, ha jók a tanárok. Az alapvető hiba az, hogy rossz volt eddig és most sem jó a tanári kar.

Nagyvonalakban vegyünk egy-két szemináriumot: Budapest, itt a rektor Potyondi Imre békepap, jó indulatú, de tehetetlen, tekintélye kicsi, nem tud irányítani.

Spirituális Papp Imre, nem reakciós, de sokszor képtelen pozitív irányban dolgozni, kicsit gyenge is erre. Pedig óriási szerepe van a spirituálisnak.

Prefektusok: Fábián János, Mindszenty neveltje, Takács Nándor kármelita, Verner tanítvány, Félégyházi közismert reakciós. A tanári kar úgy szólván mind régi típusú, reakciós pap. Artner Edgár a régi világ autós papja. Kecskés Pál, Bánk József, Zemplén György cisztercita, Radó Polikárp bencés, stb. Haladó szellemű tanárról nem tudunk.

Győrben Pintér Gyula rektor részeges, öregember, tekintélye nincs. Esztergomban Csányi György angyalföldi gyerek, a reakciósságáról volt híres mindig a szemináriumban.

Egerben Surányi Imre, legnagyobb agitátor volt a békegyűlés ellen annak idején. Csanád Béla Szegeden, reakciós papköltők legjobb barátja, vezetettje.

Teológiai tanárnak csak olyan papot engednék, aki valami pozitív dolgok sorozatát hajtott végre a felszabadulás utáni években. Legyen az illető tanárban lelkesedés, áldozatvállalás a rendszer mellett.

Jó hírnévben álljon, tekintélye legyen a püspök előtt is. Tudjon nevelni, de meggyőződéssel és meggyőzően.

Gondolkodás nélkül ki tudja tenni azokat a szemináriumból, akik nem méltók arra, hogy Hazánkban papok lehessenek.

Teológiai tanárok beállítására javaslatot kellene kérni a megbízottaktól. Persze kikötni azt, hogy ne legyen önző a megbízott. Természetesen nem szívesen ad el az ember jó papot. Viszont ha változtatni akarunk a szemináriumi életen, akkor le kell, hogy mondjunk néhány rendes papról.

Én a magam részéről javaslom a következőket:

Dr. Bosnyák Károly Kalotaszeg I. plébánosát, volt teológiai tanárt. Bár öbelő-le legszívesebben vikáriust csinálnék. Viszont kiváló rektor lenne belőle.

Dr. Pfeiffer János somogyvári plébános, Somogy megye béketitkára. Igen használható ember jelenlegi beosztásában. De mint volt teológiai tanárt, legjobban ajánlom rektornak.

Dr. Varja Győző szombathelyi püspök titkárát, akit már el akartak vinni, igen képzett pap és mindenre használható.

Schmidt József dr. kámi lelkészt, aki szintén tanár volt. Bár javasolva van segédpüspöknek részemről, a szombathelyi egyházmegyébe.

Kovács Tibor veszprémi püspöki titkárt ugyancsak javaslom tanárnak. Bár neki nincs doktorátusa, de még azt is meg lehetne csinálni, ha feltétlen fontos a teológiai doktorátus, hogy elengedni egy éves tanulmányi szabadságra, és utána beállítani Pesten tanárnak.

Ezek mind nagyon fontos emberek az egyházmegyékben, de ha kell, lemondunk róluk. A későbbiekben aztán tudnánk ajánlani egy-két fiatal papot még.

Véleményem szerint a teológiai tanárokat bizonyos próbaidőre kellene alkalmazni. Meg kellene hallgatni állam részről is néhány órájukat, a kispapok feleleteit és ha elfogadható csak ezután engedni véglegesíteni őket.

Készült 2 példányban
Gépelte: Prazsák
1 példány megküldve a Hivatalnak,
1 példány marad.

Szombathely, 1958. november 25-én.

Elvtársi üdvözlettel

Prazsák Mihály s.k.

Tartalom

Bevezető.....	1
Zalaegerszegi sajtótevékenység	2
Vigyzatok az újsággal! Mindszenty-Pehm József sajtóröpirata	3
„Menekülök az amerikaiakhoz”.....	5
A tárgyalások szükségességéről	7
Mindszenty bíboros helyzetértékelése az Ostpolitikról 1971 őszén.....	9
Mindszenty bíboros levelei a bíboros államtitkárhoz 1964-ben.....	15
Vatikáni garanciák a magyarországi bolsevik rezsimnek.....	19
Föld feletti és föld-alatti egyház	21
Mit ért el az Ostpolitik?	22
Sorsok és végzetek	23
Elfelejtett vértanúk.....	24
Tartozás a hitvallók felé.....	25
Végrendelet az amerikai követségen	26
Papszentelési évforduló	28
Centralista confessorok.....	29